RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916. Första kammaren. Nr 56.

Torsdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 25 av femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till uppförande av en byggnad för beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd m. m. vid flottans station i Karlskrona;

nr 61, i anledning av väckt motion om anslag till svenska fred- och skiljedomsföreningen;

nr 62, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande villkor för statsunderstöd till folkbibliotek;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett område vid karantänsanstalten å Fejan; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vikarier å läkartjänster vid statens hospital och asyler; ävensom

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

Företogs val av åtta suppleanter i riksdagens särskilda utskott. Därvid avlämnades 128 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 78 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en andra grupp av 50 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härefter bestämdes till den utsträckning, som för utseende av nämnda antal suppleanter var nödigt, för vardera gruppen ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här nedan sägs.

För »nationella partiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Boberg,
» 2 » Forssman,
» 3 » Köhlin,
» 4 » Jönsson,
» 5 » Norman,

vilka fem namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Larson, V. Edvard,
» 2 » Hedenström,
» 3 » Lagerkvist,

vilka tre namn i denna följd förekommo å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Boberg	från »nationella partiet»,
» Larson, V. Edvard	» »liberala samlingspartiet»,
» Forssman	» »nationella partiet»,
» Köhlin	» » »
» Hedenström	» »liberala samlingspartiet»,
» Jönsson	» »nationella partiet»,
» Lagerkvist	» »liberala samlingspartiet»,
» Norman	» »nationella partiet».

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 148, angående gottgörelse till aktuarien i Svea hovrätt Gustaf Liliequist och aktuarien i Göta hovrätt Eduard Klinghammer för minskade inkomster.

Herr talmannen tillkännagav, att det sammanträde, som, på sätt förut meddelats, vore bestämt att hållas torsdagen den 27 innevarande april och vid vilket gemensamma omröstningar skulle anställas, komme att taga sin början kl. 12 på dagen.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 11 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kap. 25 § strafflagen.

Genom en den 10 mars 1916 dagtecknad proposition, nr 84, som hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av

propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o) lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt

2:o) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 25 § strafflagen.

Efter överenskommelse mellan lag- och bevillningsutskotten hade propositionen hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och lagutskott.

Detta utskott hade på angivna skäl hemställt,

1:o) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition i vad den innefattade förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., lydande så som utskottets utlåtande utvisade, samt

2:o) att riksdagen, med bifall till vad härom i den kungl. propositionen hemställts, måtte antaga det framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 25 § strafflagen.

På framställning av herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis samt det i punkten 1 intagna lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan skulle föredragas, att vid behandling av 1 § i detta lagförslag överläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet, samt att lagtext icke skulle behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begärdes.

Vid sedermera i enlighet härmed skedd föredragning bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 55 i anledning av Kungl. Maj:ts *dels* i punkt 92 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen *dels och* i särskild proposition nr 114, gjorda framställningar rörande karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorn L. V. A. Stavenow med avseende å hans rätt till ålderstillägg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.

I anslutning till vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, dels i punkterna 60 och 61 under sjätte huvudtiteln av den till riksdagen, den 14 januari 1916 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov, dels ock i en den 11 februari 1916 under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över civilärenden för samma dag avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 72), hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) å ordinarie stat för socialstyrelsen från och med år 1917 uppföra ytterligare *dels* en sekreterare med en avlöning av 5,800 kronor, därav 3,600 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 400 kronor ortstillägg, vartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 500 kronor, efter ytterligare fem år, *dels* en aktuarie med en avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, vartill kunde komma tre ålderstillägg till lönen, det ena med 500 kronor efter fem år, det andra, likaledes med 500 kronor, efter ytterligare fem år och det tredje, jämväl med 500 kronor, efter än ytterligare fem år, *dels ock* åtta kvinnliga biträden, därav fyra av andra graden, envar med en avlöning av 1,600 kronor, därav 900 kronor lön, 550 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, samt fyra av första graden, envar med en avlöning av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill för biträde av såväl andra som första graden kunde komma två ålderstillägg, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år,

b) föreskriva, att de genom kungl. kungörelse den 27 juni 1914 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1915 fastställda avlöningsförmåner för socialstyrelsen i tillämpliga delar skulle gälla för de nya befattningshavare, som, på grund av vad ovan föreslagits, kunde varda uppförda å ordinarie stat,

c) från och med år 1917 höja den å socialstyrelsens ordniarie stat upptagna anslagsposten till amanuenser, sakkunniga, extra biträden, gratifikationer och vikariatsersättningar, nu 17,000 kronor, med 4,300 kronor till 21,300 kronor,

d) vid bifall till vad ovan föreslagits, från och med sistnämnda år höja det ordinarie anslaget till socialstyrelsen, nu 148,200 kronor, med 25,300 kronor till 173,500 kronor, samt

e) å extra stat för år 1917 för upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet anvisa ett anslag av 36,300 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, C. G. Ekman* och *J. L. Widell,* vilka likväl ej däri framlagt sin åsikt.

Ang. ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m. (Forts.)

Herr Swartz: Herr greve och talman, mina herrar! Den upplästa hemställan från statsutskottet innehåller ju blott ett yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts framställning om att åtta kvinnliga biträden i socialstyrelsen måtte uppföras på ordinarie stat, medan de däremot för närvarande stå på extra stat.

Denna framställning från Kungl. Maj:t har sin grund i en begäran från socialstyrelsen, vilken begäran sålunda vunnit Kungl. Maj:ts bifall och därefter blivit tillstyrkt av utskottet, varför den utan allt tvivel även blir riksdagens beslut. Det är sålunda ett mycket lyckligt öde, som vederfarits denna fråga, och jag missunnar ingalunda frågan denna lyckliga utgång. Men jag kan icke neka till att vid detta ärendes behandling — och särskilt vid dess handläggning i utskottet — man måst fästa sig vid det egendomliga däri, att en likartad fråga på en annan huvudtitel kommit att få ett helt annat öde än förevarande spörsmål.

Chefen för statistiska centralbyrån upptog bland sina riksdagspetita nästlidet år till Kungl. Maj:t en förklaring att tolv stycken av byråns biträden borde bliva uppförda på ordinarie stat. Emellertid: för att ställa sig till efterrättelse den från regeringshåll uttalade önskan, att man under denna tid måtte åstadkomma så stor sparsamhet som möjligt med statens medel, samt för att också rätta sig efter den gamla riksdagsregeln, att när en fråga är under utredning, under utredningstiden icke några beslut böra fattas om uppförande på ordinarie stat av den personal, som kunde av utredningen beröras, förklarade statistiska centralbyråns chef tillika, att han under nuvarande omständigheter icke ansåge sig böra göra någon hemställan i ämnet. Den utredning, som han omnämnde, berodde på förra riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t, däri utredning begärdes, om och huruvida de statistiska arbetena skulle kunna förenklas och förbilligas. Chefen för statistiska centralbyrån tillade emellertid, att om den föreliggande situationen icke skulle anses utgöra hinder att på annat ämbetsverks stat uppföra vissa befattningar på ordinarie stat, han givetvis ansåge, att detta även borde bliva fallet med de tolv av honom omnämnda befattningarna i statistiska centralbyrån.

Nu vill jag erinra, att de befattningar i socialstyrelsen, varom här nu är fråga, till övervägande del avse sysselsättning med statistiskt arbete. Under sådana förhållanden kan jag icke neka till att det synes, som om en närmare samverken bort äga rum mellan cheferna för det ena och det andra departementet. Statistiska centralbyrån sorterar under finansdepartementet och socialstyrelsen under civildepartementet, men denna omständighet hade ju icke bort vara tillräcklig anledning att — i synnerhet som förmedlande länkar finnas mellan de båda departementen — behandla frågorna på olika sätt beträffande det ena ämbetsverket och det andra. Jag tror, att det vore ganska beklagligt, om en sådan praxis skulle insmyga sig, och jag har

Ang. ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m. (Forts.)

för min del funnit förhållandet vara så pass anmärkningsvärt — något som även behjärtats av mina medreservanter — att jag velat bringa saken, på sätt som skett, till kammarens kännedom. På samma gång vilja vi tillåta oss att uttala den förhoppningen, att vad som nu skett, icke kommer att upprepas i framtiden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 11 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statsverkets räkning av den vetenskapsakademien tillhöriga fastigheten nr 5 i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om skyddskoppympning m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppympning *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 *dels och* åtta med anledning av förstnämnda proposition väckta motioner.

Genom den 1 februari 1916 dagtecknade propositioner, nr 32 och 33, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionerna bilagda, i statsrådet samt, vad sistnämnda proposition beträffade, jämväl i lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o) lag om skyddskoppympning; och

2:o) lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

Berörda propositioner hade hänvisats till lagutskottet; och hade utskottet i samband med propositionen nr 32 till behandling förehaft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 94 av herr *Almer,*
nr 95 av herrar *Almer* och *Carl Eklundh,* och
nr 96 av herrar *Stärner* och *K. A. Nilson;* samt

inom andra kammaren:

nr 226 av herr *Bengtsson* i Göteborg,
nr 227 av herr *Bäckström,*
nr 228 av herrar *Vennerström* och *Eriksson* i Grängesberg,
nr 229 av herr *Thore,* och
nr 230 av herr *Janson* i Bråten, i vilken sistnämnda motions syfte trettiotre av kammarens ledamöter instämt.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 32 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga förslag till lag om skyddskoppympning med den lydelse utlåtandet utvisade;

2:o) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 33, måtte antaga däri framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914, samt

3:o) att de i ärendet väckta motioner, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Stärner* och *Igel*, vilka hemställt, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 och utskottets förslag till lag om skyddskoppympning, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för en kommande riksdag framlägga nytt förslag till lag om skyddskoppympning med undantagsbestämmelser för dem, vilka på heder och samvete förklarade sig hysa betänkligheter mot vaccination på grund av därmed förenad risk för den vaccinerades hälsa, samt

2:o) av herrar *Hult*, *Borg* och *Lindqvist* i Kosta, vilka anslutit sig till yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 samt hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för riksdagen av nytt förslag till lag om skyddskoppympning med beaktande av vissa önskemål, som inom utskottet av reservanterna förordats.

På framställning av herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis samt det i punkten 1 intagna lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan skulle föredragas; att vid behandling av 1 § i detta lagförslag överläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet, samt att lagtext icke skulle behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begärdes.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag om skyddskoppympning.

1 §.

Nu föredragna paragraf hade följande lydelse:

Till förekommande av smittkoppsjukdom och sådan sjukdoms spridning är envar pliktig att, i enlighet med vad i denna lag stad-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

gas, undergå ympning med skyddskoppor (vaccination eller revaccination).

Herr Stärner: Herr talman! Ehuru jag av denna frågas föregående behandling i första kammaren väl vet, att jag talar för döva öron, nödgas jag likväl såsom reservant i utskottet göra några erinringar.

Jag vill då särskilt påminna om, vilket läge denna fråga för närvarande intager i riksdagen. Här som på så många andra områden hotas ett lagstiftningsarbete, vilket länge pågått, att bliva fullkomligt ofruktbart genom den dragkamp, som uppstått mellan de båda kamrarne. Orsaken härtill känna vi alla. Sedan den gamla vaccinationsstadgan av år 1853 visat sig omöjlig att tillämpa och snarast framträtt som en död bokstav, har det från medicinalstyrelsens, liksom från andra intresserades sida, ansetts nödvändigt att kunna få till stånd en revision därav, att åstadkomma en ny lagstiftning på området. Men då det visade sig, att vid utarbetandet av denna nya lagstiftning man från ledande håll beslutsamt övergått från de förutvarande slappa anordningarna till de strängaste åtgärder, från den förutvarande likgiltigheten — skulle man nästan kunna säga — till ett obevekligt tvång för vaccinationen, så blevo på grund härav redan vid 1897 och 1898 års riksdagar förslag till lagstiftning i ärendet av riksdagen avvisade. År 1904 kom återigen en framställning, varpå slutligen år 1908 följde ett nytt förslag, detsamma som år 1915 avslagits och som nu år 1916 åter föreligger i ungefär samma form. Visserligen är det sant — det skall jag något beröra sedan — att detta lagstiftningsarbete under det motstånd, som detsamma rönt, tagit sig allt mer och mer förbättrade former. Frågan är emellertid av gammalt datum. Hela detta spörsmål är en gammal stridsfråga.

Vad som förnämligast måste betecknas som en brist i det nu framlagda förslaget är, att då den av riksdagen begärda utredningen kom till stånd, denna icke blev tilllräckligt allsidig och inriktades på att genast och redan från början taga sikte på de huvudsakliga invändningar, som gjorts mot en lagstiftning av hithörande slag. Man erkände icke — något som förutsättningarna eljest bort giva anledning till — att det kunde vara skäl att undersöka, om man ej borde avskaffa tvånget i vissa fall, utan man höll på principen, att den obligatoriska vaccinationen borde föreskrivas utan varje undantagsbestämmelse. Nu är det ju tydligt, att majoriteten bland läkarne skulle ivra för en sådan sakernas ordning, men å andra sidan bör det ju rättvisligen och sanningsenligt erkännas, att alla läkare icke äro eniga på denna punkt. Och gå vi till utländska vetenskapliga auktoriteter, som särskilt hava arbetat, skrivit och forskat på detta område, erhålla vi genast en spegelbild av huru i grund och botten oenig den vetenskapliga forskningen är beträffande vissa fall av vaccination och vaccinationsskador, ja, över huvudtaget i fråga om vacci-

nationen såsom ett säkert medel mot kopporna. Även de svenska läkarne hava i detta hänseende visat sig splittrade, om man än kan säga, att här i Sverige läkarkåren kanske står mera enig, åtminstone de av denna kår, som haft tillfälle att uttala sig från försvarets ståndpunkt beträffande vaccinationen.

Men om jag sålunda menar, att denna min redogörelse klarlagt, hurusom de svenska läkarne äro av delade meningar, så har å andra sidan den fasta och beslutsamma tvångsriktningen gjort sig bestämt gällande inom de ledande kretsarna i landet, inom medicinalstyrelsen exempelvis. Där vill man knappast erkänna, vad som eljest verkliga auktoriteter på detta område givit uttryck åt, eller att vissa lättnader i vaccinationstvånget dock skulle kunna betraktas såsom ofarliga. Inför de olika ståndpunkter, som också avspegla sig i riksdagens behandling av ärendet, har dock öppnat sig en väg till överenskommelse, varigenom en lagstiftning skulle kunna bli möjlig. De direkta motståndarna till vaccinationen över huvud, de som icke tro på vaccinationen och som icke anse, att den är faktiskt och absolut skyddande mot kopporna, de, som frukta vaccinationen såsom en hälsofördärvare och som därför helst skulle önska, att vaccinationen förbjödes, men som i alla händelser önska, att densamma bör i vissa avseenden motarbetas och i alla händelser icke göras obligatorisk, de få böja sig för att vaccinationen genom detta förslag blir regel. De hava ju för resten också ganska allmänt övergått till den ståndpunkten under ärendets behandling i riksdagen, men då ha de å andra sidan också begärt, att de ivrigaste anhängarna av vaccinationen, i allmänhet läkarne och med dem liktänkande, skulle medgiva det berättigade i att vissa undantag bereddes från vaccinationstvånget.

På den punkten har man således kommit till den strid som uppstått, den dragkamp så att säga, som jag omnämnde mellan riksdagens båda kamrar, i det att den sistnämnda ståndpunkten hävdats av andra kammaren genom upprepade avslag på vaccinationslagen. Senast i fjol segrade, såsom vi veta, deras mening, vilka förfäktade behovet av en sådan samvetsklausul, som i visst fall skulle befria från vaccinationstvång, och detta föranledde andra kammaren att avvisa lagförslaget. Man skulle väl då också kunnat vänta, att sedan frågan på detta sätt blivit stött och blött och av riksdagen återförvisad till ny behandling, man äntligen borde ha fått ett förslag, som utan att undergräva den vetenskapliga auktoriteten och som utan att i grund och botten upphäva vaccinationen såsom allmän regel, såsom det normala, likvisst skulle ha lämnat medgivande att i vissa undantagsfall, som särskilt begärdes, undkomma det absoluta tvång, man nu än en gång försöker att få fram i lagstiftningen. Detta tvång är synnerligen osympatiskt med hänsyn därtill, att man icke kan förvåna sig över att många människor, särskilt föräldrar, vilka varit utsatta för olyckor på grund av vaccinationen, äro betänk-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

samma gentemot denna, ja, bestämda motståndare till densamma. Man behöver ju icke gå längre än till sig själv och försöka giva svar på en verklig samvetsfråga som denna: hur skulle jag ställa mig inför vaccinationstvånget, om jag på grund av fast och bestämd erfarenhet från min egen familj, kanske från mina egna barn, kommit till den uppfattningen, att de efter vaccinationen blivit sjuka, kanske krymplingar, kanske döda, hur skulle jag ställa mig, när uppbådet utgår till den andra, tredje eller fjärde vaccinationen? Ju större erfarenhet av olycksfall man i detta fall samlat, ju mera bestämd har motviljan mot vaccinationen blivit. Här föreligga faktiskt sådana fall i stor utsträckning. Det är tydligt, att antalet av dessa fall under de senare åren minskats, dels på grund av att vaccinationen utförts på bättre sätt än förut, dels ock därför att, såsom även utskottet påvisar och erkänner, vaccinationen blivit mindre omfattande, så att man kan påvisa, att vaccinationen försummats i avsevärt stor utsträckning. Men skall det verkligen anses vara en sådan kardinalpunkt i detta avseende för lagstiftningen och läkarevetenskapens auktoritet och krav, att man behöver tillgripa tvång och även med risk att icke få någon förbättrad vaccinationslagstiftning upprätthålla detta system, att ingen enda människa skall slippa över gränsen, att ingen människa skall komma undan tvånget, även om de mest behjärtansvärda samvetsbetänkligheter i detta avseende anföras mot vaccinationen? För min del tror jag, att detta är att gå väl långt.

Man har åberopat, att i jämförliga fall inga undantag kunnat medgivas eller lämnas, och jag får säga, att på liknande områden det ofta är stark strid om huru man med något berättigande skall kunna vinna vissa undantag. Beträffande samvetsömma värnpliktiga t. ex. har man visserligen icke gått så långt, som ytterlighetsmännen i detta avseende fordra, men man har dock medgivit jämkningar i fråga om den eljest järnhårda statsprincip, som kräver värnpliktens framträdande under likartade former. Här är ett analogt fall, där det finnes samvetsömhet och betänksamhet. Regeringen kom också vid förnyad prövning av saken till den uppfattning, att den hade att effektuera ett uppdrag av riksdagens andra kammare, som avslagit lagen, och framlade därför förslag till ny samvetsklausul. Medicinalstyrelsen, som naturligtvis icke gärna ville acceptera denna klausul och som underkastade densamma en såväl i form som sak ganska skarp kritik, gick dock slutligen med på att en samvetsklausul skulle införas i lagen. Och därmed är sålunda såväl av regeringen som av den högsta medicinska myndigheten i landet erkänt och fastslaget, att man kan och måste tänka sig att göra undantagsbestämmelser, där sådana kunna anses väl befogade och riktigt grundade. Frågan är, under vilka former sådana undantagsbestämmelser skola inflyta i lagen och få ungefär lagom räckvidd, så att de icke sträcka sig längre, än man kan anse vara nödvändigt med hänsyn till själva saken, men likvisst äro av den beskaffen-

het, att de kunna vara verksamma och möjliga att tillämpa av dem, som kräva sådana undantag. När sålunda såväl regeringen som medicinalstyrelsen godkänt själva principen, tycker man att det bort vara naturligt för utskottet, såsom anhängare av lagen, att också godkänna den och taga uppdraget sådant det, visserligen icke heller utan understöd från medlemmar av första kammaren, kommit från riksdagens andra kammare och utarbeta en ändrad och förbättrad samvetsklausul i lagen. Men i stället för att gå denna väg, som synts oss naturlig, gick utskottet en motsatt väg, d. v. s. utskottet förkastade varje förslag till samvetsklausul, såväl den av regeringen föreslagna klausulen, beträffande vilken utskottets majoritet mötte minoriteten med kritik av detta förslag, som också alla andra framkastade önskemål i detta avseende. Utskottet ställde sig på samma sida som fjolårets vaccinationsutskott, trots att detta just på den punkten fått en bakläxa av riksdagens andra kammare.

Nu har man anfört att i stället i lagen införts åtskilliga förbättringar, som kanske kunna vara ägnade att neutralisera kravet på en samvetsklausul. Man har väl också möjligen tänkt sig att genom sådana förbättringar av lagen kunna vinna den röstmajoritet, som behöves, och vilken å motsatta sidan var ganska ringa vid ärendets avgörande i andra kammaren. Ivrarna för vaccinationstvånget hava utsatt sig för risken att ställa andra kammaren inför precis samma fråga som i fjol och som kammaren då visade sig på det sättet besvara, att den avslog lagen, att ställa kammaren inför samma situation och erbjuda den att taga lagen utan varje undantagsbestämmelse, utan den samvetsklausul, som kammaren påyrkat.

Jag skall villigt erkänna, att denna lag, om man nu nödvändigtvis skall hava en vaccinationslag, innehåller vissa förbättringar, vissa rent hygieniska anordningar med animal vaccin och dylikt. Det skall ej heller bestridas, att läkareinsiktens tillvaratagande i fråga om operativa ingrepps utförande naturligtvis är av det största värde. Befrielse i vissa fall på grund av konstaterad sjukdom måste också erkännas vara ett framsteg. Vissa liksidighetsanordningar, vaccinationsålderns framflyttande och åtgärder av annat slag i samband med vaccinationen direkt mot epidemier samt statens övertagande av kostnaderna för hela vaccinationsanordningen äro också betydande saker, det kan ingen förneka, och man har sålunda, såsom jag redan i början nämnde, undan för undan genom att avslå den först framlagda lagstiftningen vunnit förbättringar i detta avseende, som i tidigare lagförslag icke varit upptagna och vilka man hittills icke ägnat någon uppmärksamhet.

Med alla dessa förbättringar har dock denna lag den absoluta bristen — ty vi måste vidhålla, att det är en brist — att den icke för samvetsömma människor medgiver undantag från vaccinationstvånget i någon form. England, som är världens försöksland på många andra områden, har också i detta avseen-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

de för några år sedan tagit ett initiativ, som sedan bildat utgångspunkt för åtgärder i andra länder och givetvis också föresvävat andra kammaren vid dess beslut i denna fråga. Man har mot den samvetsklausul, som införts i England, gjort den invändningen, att den icke skulle vara av någon betydelse, att den skulle vara till skada för hälsotillståndet o. s. v., men denna allmänna kritik har man icke i något avseende stött på verkligt faktiska uppgifter.

Jag skall för resten, mina ärade herrar, icke gå in på någon alltför djup granskning av den statistik, av de siffror, varmed från båda sidor, såväl här som i utlandet, en strid utkämpats mellan anhängare av vaccinationen, fanatici från den sidan, och motståndare till vaccinationen, som kanske även de gå till överdrift. Men jag vill erinra om att såväl i England som i Skottland aldrig varit så ringa dödlighet och så få sjukdomsfall i smittkoppor som efter genomförandet av 1907 års samvetsklausul. Detta utgör visserligen intet bevis för att klausulen i och för sig verkat hämmande mot smittkoppor. Men det visar å andra sidan icke heller, att underlåtenhet att vaccinera inneburit någon oerhört stor fara, ty underlåtenhet att vaccinera har förekommit i ganska stor utsträckning, utan att likvisst föranleda några egentliga faror. Jag måste också säga, att när från anhängarnes av vaccinationen sida drives den satsen, att man skulle behöva frukta, att i länder som England, där man minskat vaccinationen, och Sverige, där man på grund av förut nämnda förhållanden också minskat vaccinationen, stora smittkoppsepidemier skulle komma att uppträda just av sådan orsak, detta verkar tendentiöst och som en speciell agitation för tvånget. När bland de engelska städerna de minst vaccinerade jämföras med de mera vaccinerade, visar det sig icke någon större skiljaktighet inom de mindre vaccinerade, och exempel finnas på att även epidemier kunna hejdas ungefär på samma sätt och med samma goda resultat i de minst vaccinerade städerna som i de mera vaccinerade. Detta visar ju på att här det väl ändå är en hygienisk sak att taga vara på, som går utanför vaccineringen och som har större betydelse än själva ympningen, och det är de rent hygieniska anordningarna. Det är isoleringssystemet. Detta har också i stor utsträckning kommit till användning, och det har visat sig medföra de bästa resultat. Genom erfarenheten från Danmark, som refereras i den kungl. propositionen, ser man också, huru liten faran är av t. o. m. ett mycket stort antal icke vaccinerade barn, och här skulle kunna åberopas åtskilliga sådana exempel, som jag har föreliggande här, från olika länder, där man har gjort undersökningar i det hänseendet, men jag skall icke trötta kammaren med att anföra dem.

Det är en så oerhört rik litteratur, som under de senaste årtiondena åstadkommits i detta ämne såväl i Sverige som i andra länder under kampen mot vaccinationen och vaccinationstvånget, att det vore ett ofantligt besvär att ur detta rika ma-

terial gallra ut vad som kan vara ungefär lämpligt att utnyttja och framföra till försvar för en ståndpunkt till hävdande av denna åsikt. Särskilt har ju så sent som i år i Australien en stor vaccinationskommission varit utsedd, som haft till uppdrag att åstadkomma utredning för en blivande lagstiftning i ämnet. Inför denna kommission hava, såsom herrarna skulle funnit, ifall tillfälle medgivits att läsa igenom den motion, som är framlagd av mig och herr Nilson och vari vi referera detta i en bilaga, 15 läkare och sakkunniga, de mest framstående i landet, hörts; här anföras de uttalanden, som av dessa gjorts. I de flesta fallen erkänna de alla oförbehållsamt, att vaccinationen innebär en viss risk, att den under vissa sjukliga dispositioner hos de vaccinerade kan vara särskilt farlig o. s. v. Men de medgiva även, att vaccinationen kan leda till direkt skadliga följder för den vaccinerade, som man icke så noga kan på förhand angiva, därför att det naturligtvis icke är möjligt att undersöka varje vaccinerads kroppskonstitution. Och de göra därvid icke något särskilt undantag vare sig för barn uteslutande eller för dem, som hunnit till högre ålder. Jag kan tillägga, att denna vaccinationskommission föreslagit antagande av en samvetsklausul i överensstämmelse med den engelska samvetsklausulen av år 1907 och förbjudit vaccinering av barn under 2 år utom vid utbrott av epidemi.

Om man tager vad som förekommit i andra länder till utgångspunkt för bedömande av det krav, som här framföres, så måste man väl erkänna, att det icke innebäres någon orimlighet eller överdrift i vad som vaccinationens motståndare eller de tveksamma i detta fall önska, nämligen att i vaccinationslagen få in en samvetsklausul. Med alla den nya lagens förtjänster måste sålunda den brist, som i detta avseende vidlåder lagen, vara av så väsentlig beskaffenhet för oss, som äro motståndare till vaccinationstvånget, att vi nödgas ännu en gång försöka att få lagen under ny prövning. Det utslaget kommer icke att fällas i denna kammare, men jag anser likvisst, att även här bör från deras sida, som äro tveksamma, sägas ifrån, att man verkligen icke önskar få en ny vaccinationslag, som icke innehåller dessa rimliga lättnader i meranämnda avseende.

Jag skall nu be att till sist få säga ett par, tre ord och fästa uppmärksamheten på den ekonomiska sidan av saken. Såsom jag i början anförde, har nu staten garanterat kostnaderna för vaccineringen, och det är ju riktigt. Men frågan är, huru stora dessa kostnader kunna bliva och huru dessa kostnader komma att verka på tjänsteläkarna och på de bidrag till tjänsteläkarna, som lämnas av städerna till stadsläkarna och i övrigt till enskilda distriktsläkare och provinsialläkare. Jag för min del är övertygad, att kostnaderna för en uteslutande av läkare företagen vaccinering komma att bliva oerhört dyra. Jag vill icke säga, att staten icke skulle vedervåga detta offer för att åstadkomma bättre vaccinationsmetoder än de hittills följda. Men jag anser

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

den beräkning utskottet gjort vara väl knappt tilltagen. Man har gått ut från medicinalstyrelsens resonemang, att det skulle kosta 50 öre för varje persons vaccinering. Läkaren skulle uppbära 50 öre härför. Men härtill komma tjänsteresor med ersättning och dagtraktamenten efter bestämd taxa, som komma att gå till betydligt större belopp. Om vi lägga ut plan för exempelvis norra Sverige, så är det tydligt, att de långa resorna och den därav föranledda tidspillan betinga särskild ersättning åt läkarna. De måste leva under förrättningarna och därför debitera åtskilliga dagtraktamenten, ja, så många dagtraktamenten i vissa fall, att vaccinationen kommer att gå till många kronor, kanske tiotals kronor för varje vaccinerad person i avlägsna skogsbygder. Detta kommer naturligtvis att neutraliseras av prisbilligheten för vaccineringen i städerna. Om man går ut från att 100,000 personer i normala fall årligen skulle vaccineras, skulle det med en beräknad kostnad av ett par kronor per person komma att uppgå till 200,000 kr. om året. Min tro är, att kostnaderna komma att bliva betydligt högre.

Jag tror därför, att man särskilt med hänsyn till kostnaderna borde taga denna fråga under förnyad omprövning. Det kan också utgöra ett skäl, varför riksdagen skulle hava anledning att låta denna lagstiftning gå till förnyad undersökning och förnyad behandling såväl av regeringen som eventuellt av ett nytt utskott. Jag vet ju, att inom lagutskottet, där man försökt få fram en verkligen ekonomisk beräkning, man icke kunde från medicinalstyrelsen utpressa sådana uppgifter, som medicinalstyrelsen ville stå för. Och jag vet, att det därför inom utskottet rådde stor tveksamhet, huruvida man skulle våga sig på dessa approximativa beräkningar om vaccinationskostnaderna. När dessa uppgåvos i nära anslutning till Kungl. Maj:ts förslag med tillägg av ökning för de förändringar, som genom utskottet tillkommit, ansåg man sig i alla fall hava räddat sin själ i detta hänseende gent emot kommande efterräkningar. Och som sagt utan att vilja säga, att det skulle vara för dyrt för svenska nationen att bliva på ett mera hygieniskt sätt behandlad med de otäcka instrument, som åstadkomma vaccineringen, tycker jag ändå, att man icke borde alldeles bortse från dessa synpunkter.

På grund av vad jag anfört, herr greve och talman, och då jag vet, att i andra kammaren kommer att liksom i fjol yrkas avslag å lagen, ber jag för min del att också få framställa sådant yrkande, närmare formulerat i den vid betänkandet fogade reservationen och innefattande tydligt påpekande av att man anser vaccinationslagen bristfällig. Jag ber alltså att få yrka, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 och utskottets förslag till lag om skyddskoppympning, beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för en kommande riksdag framlägga nytt förslag till lag om skyddskoppympning med undantagsbestämmelser för dem, vilka på heder och samvete förklara sig hysa betänkligheter mot vacci-

nation på grund av därmed förenad risk för den vaccinerades hälsa.

Detta är minimum av fordran från dem, som äro motståndare till vaccinationen, och kan av dem aldrig uppgivas. Och jag vill hoppas, att riksdagen också skall vara tillräckligt rättvis att i det hänseende tillerkänna dem en ställning, som kan bliva överensstämmande med deras samveten och deras uppfattning.

Herr Alexanderson: Det ärende, som nu föreligger på kammarens bord, blev ju senast vid fjolårets riksdag ganska grundligt genomdebatterat efter att förut hava varit föremål för utredning av ett särskilt utskott. Det regeringsförslag i ämnet, som i år framlagts, ansluter sig på det allra närmaste till den redaktion, den överarbetning av fjolårets kungl. förslag, som särskilda utskottet då åstadkom och som i allt väsentligt godtogs av denna kammare. Det kan vid sådant förhållande icke vara anledning att alltför utförligt ingå på den allmänna frågan angående de för det kungl. förslaget till grund liggande principerna, och därför tillåter jag mig att vara tämligen kortfattad i mitt bemötande av det anförande, som herr Stärner nyss hade.

Innan jag går in på själva huvudfrågan, skulle jag vilja med några ord svara på den slutanmärkning, som den ärade talaren — i detta fall kan jag icke säga den ärade reservanten, ty herr Stärner står i detta avseende icke såsom reservant — gjorde mot utskottets utlåtande, nämligen i kostnadsfrågan. Herr Stärner gjorde gällande, att kostnaderna för vissa anordningar, som utskottet föreslår, skulle komma att ställa sig väsentligen högre, än utskottet självt tänkt sig, och han gjorde såsom skäl för detta gällande, att man icke kunde bilda sig någon verklig utgångspunkt för beräkningen av dessa kostnader. Det är sant, att det icke låter sig göra att med någon synnerlig säkerhet beräkna denna kostnad, men det är också anledningen, varför utskottet nöjer sig med att angiva en beräkning, som mycket väsentligt går utöver det högsta, som de utgångssiffror, varmed utskottet opererat, utvisade. Vi anse därför, att vi hållit oss på den säkra sidan, då vi till de c:a 100,000 kronor, som Kungl. Maj:t beräknat, att dess förslag skulle medföra i kostnad, lagt ytterligare 50,000 kronor. Men jag frågar mig dessutom, vad herr Stärner åsyftar med att angripa utskottets förslag i detta avseende. Hans slutyrkande går ju icke ut på avskaffande av tvångsvaccineringen, utan dess bibehållande, ehuru med rätt för vissa samvetsömma att kunna undandraga sig vaccinationen. Genomförande av detta av herr Stärner förordade system skulle ju fortfarande nödvändiggöra en genom det allmännas försorg ordnad vaccination för hela riket, och jag kan icke tro, att herr Stärner skulle finna någon fördel i att vaccinationen icke skulle handhavas av de mest kompetenta personer — att han skulle önska, att man i detta avseende fortfarande skulle dragas med de bristfälligheter, som häfta vid nuvarande regim. Jag kan så mycket mindre tänka mig det, som han tvärtom såsom en fördel och ett fram-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

steg betecknade de förbättringar i hygieniskt hänseende, som man avsett att införa. Det torde härav framgå, att i kostnadshänseende det icke bleve det ringaste bättre ställt, om man ginge herr Stärners väg, än om man går den av utskottet föreslagna vägen.

I huvudfrågan har herr Stärner angivit läget så, att med hänsyn till det bestämda motstånd, som sedan åtskilliga år framträtt mot tvångsvaccinationen, borde man ömsesidigt söka tillmötesgå varandra, genom någon kompromiss. Man borde, sade herr Stärner, hava funnit någon väg till överenskommelse. Men det visar sig, att varje försök i denna väg stöter på den svårigheten, att ingendera parten kan uppgiva den verkliga princip, som ligger till grund för hela hans utgångsställning. Intager man den ståndpunkten, att vaccinering verkligen är något samhällsnyttigt och för samhällets hygieniska välbefinnande viktigt, samt att på grund därav det åligger medborgarna i gemen att underkasta sig i lag påbjuden vaccination, då är det fullkomligt oförenligt därmed att i stor utsträckning låta vissa medborgare undandraga sig vad de flesta övriga skulle underkastas, varigenom man ju skulle förlora hela det syfte, som man velat vinna. Är man återigen, såsom den ärade talaren nyss visade sig vara, en verklig motståndare till hela vaccinationstvånget, då är det naturligt, att man såsom anhängare av övertygelsen, att vaccinationen i grund och botten är något skadligt, icke kan nöja sig med mindre än en sådan inskränkning av vaccinationstvånget, att det går över i sin motsats, att det i själva verket, om också i moderat form, icke blir något annat än frihet från vaccination i stället för vaccinationstvång. Mellan dessa bägge ståndpunkter finnes nog icke någon möjlighet till verklig sammanjämkning. Det har gjorts försök därtill i årets kungl. proposition, men herr Stärner själv har varit en bland andra, som i avgiven motion karakteriserat resultatet så, att regeringens samvetsklausul »icke kan anses i *någon mån* tillfredsställande». Det bör vid sådant förhållande åtminstone icke framstå såsom någon större stränghet från utskottets sida, om jämväl utskottet har avböjt att i lagen insätta en så beskaffad samvetsklausul. Enligt vad samtliga motionärer från herr Stärners sida voro ense om, innebär avfattningen av regeringens förslag till samvetsklausul intet som helst tillmötesgående, det är snarare sämre än ingenting; och då denna klausuls enda raison d'être varit att söka ställa motståndarna till vaccinationen tillfreds, är det naturligt, att då detta enda syfte visat sig fullständigt förfelat, det icke funnits anledning att vidare hålla på denna lösning.

Vid kritiken av det framlagda lagförslaget gör man sig esomoftast skyldig till det väsentliga förbiseendet att icke alls räkna med de högst betydande framsteg i avseende å betryggandet av det hygieniska handhavandet av vaccinationen, som detta nya förslag innebär. Och man gör sig också skyldig till ett annat förbiseende. Man ställer sig på den ståndpunkten, att man godkänner icke en lag med vaccinationstvång, med mindre vissa uppställda inskränkande villkor godtagas. Man ställer sig således på den ståndpunkten, att det här är något *nytt* som skall införas, för vars införande

man finner sig kunna uppställa vissa villkor. Men det torde vara skäl att gent emot detta erinra om, att vaccineringen enligt nu gällande lag, särskilt vad barnvaccinering angår, är lika fullständigt genomförd såsom tvångsvaccinering, som den någonsin skulle bliva enligt det nya förslaget. Det nya förslaget innebär alltså i denna punkt icke tagande av ett nytt steg, icke införande av ett större eller strängare tvång, utan dess nyheter utgöras uteslutande av saker, som herr Stärner själv i sitt anförande måste medgiva vara högst väsentliga fördelar. Om nu så illa skulle gå, att icke heller denna gång vaccinationslagen tillvinner sig bägge kamrarnas bifall, återfalla vi till det gamla vaccinationsreglementet, och det kan knappast betvivlas, att med den uppenbara faran för ögonen just nu, under nu rådande förhållanden och med de förhållanden, som kunna väntas inträda efter ett blivande fredsslut med den hälsofara från öster, som därmed är förknippad, våra hälsovårdsmyndigheter skola finna sig av sin plikt absolut tvingade att med en helt annan stränghet än nu är fallet tillämpa gällande vaccinationsreglemente. Det har, såsom herr Stärner angav, varit en viss mildhet i tillämpningen av detta reglemente under de sista åren, men detta har naturligtvis varit grundat just på lagfrågans svävande läge och därpå, att man velat vänta, till dess man fått de nya, hygieniskt betryggande anordningarna genom den nya lagen. Till dess har man ansett sig kunna med mindre stränghet tillämpa tvångsvaccinationen. Men visar det sig, att detta lagförslag faller även i år, visar det sig, att vi knappast kunna hoppas att inom den närmaste framtiden lyckas, med bibehållande av den oeftergivliga principen, införa förbättring i själva handhavandet av vaccinationen, återstår säkerligen för hälsovårdsmyndigheterna icke något annat än att så att säga återgå till dagordningen samt använda de medel, som utan tvivel redan nuvarande vaccinationsreglementet ställer dem i händer. Det synes mig således, att från de tveksammes sida det borde besinnas, att valet ingalunda står för deras del mellan vaccinationstvång och vaccinationsfrihet, utan situationen är den, att *valet står mellan vaccinationstvång under en god vaccinationslag och sådant tvång under en gammal, mindre tillfredsställande lag.*

I den andra reservationen, som har fogats till lagutskottets betänkande och är undertecknad av herrar Hult, Borg och Lindqvist i Kosta, har gjorts gällande, att lagutskottet icke visat ringaste tillmötesgående mot de samvetsömmas ståndpunkt. Jag kan icke finna annat, än att det begåtts en bra stor orättvisa, då man sålunda uttalat sig i denna reservation, ty utskottet har verkligen sökt gå den väg, som det finner vara den enda rationella för att övervinna hittillsvarande motstånd mot tvångsvaccineringen. Herr Stärner nämnde nyss, att oviljan mot vaccinering utan tvivel under senare år avtagit, bland annat därför, sade han, att vaccinationen utan tvivel handhafts bättre på senare tid. Men redan det kungl. förslaget avser just att möjliggöra ett högst betydligt bättre handhavande av vaccinationen, än som med bästa vilja i världen är möjligt under det gamla reglementet. Nu har utskottet funnit, att man borde söka övervinna de onekligen stora svårigheter och betänkligheter av prak-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

tisk art, som resa sig mot att taga steget ännu väsentligt längre ut. Ja, utskottet har vågat sig på att i avseende å så väl ymparnas kompetens som vaccinämnets beskaffenhet gå fram till en fullt rationell och modern ståndpunkt och föreskriva, att praktiskt taget undantagslöst animalt vaccinämne skall användas, samt att vaccinationen skall utföras av legitimerad läkare, endast i enstaka undantagsfall andra, men även i dessa sällsynta undantagsfall dock blott av personer, som på grund av medicinalstyrelsens förordnande skulle kunna vara behöriga att utöva läkarkonsten. Dessa förbättringar hade redan under ärendets förberedande utredning påyrkats från de mest kompetenta håll: i fråga om ymparnas kompetens uttalade sig Karolinska institutets lärarkollegium på yrkande av professor Key-Åberg i denna riktning, och beträffande ympningsämnet gjorde Lunds medicinska fakultet samma yrkande. Utskottet har nu menat, att i den mån uppkommen ovilja mot vaccinationen verkligen grundar sig på realiteter, det är mot dessa realiteter man bör rikta sig. Med ett sådant förfarande bör man äga grundad förhoppning att i en snar framtid oviljan skall undanröjas samt därmed förbundna missuppfattningar och fördomar skingras. Därför har, såsom sagt, utskottet icke heller tvekat att trots de därmed förbundna kostnaderna och naturligtvis också organisatoriska svårigheter påyrka att slå in på denna väg. Jag tror, att det är ett tillmötesgående, som de ärade reservanterna och motionärerna i själva verket borde vara vida mer tacksamma för än för den samvetsklausul, som man förut sökt tillmötesgå dem med, men som visat sig icke kunna i någon mån tillfredsställa deras önskningar — och jag säger icke så mycket därom, ty utan tvivel skulle den visa sig svår att tillämpa i praktiken.

Herr talman, på grund av vad jag nu yttrat anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande den föredragna paragrafen.

Herr Hult: Då vaccinationsfrågan behandlades här i kammaren förra året, hade jag tillfälle att i korthet redogöra för min ställning till densamma. Jag antydde då, att jag visserligen personligen var anhängare till vaccinationen, men att jag också önskade bereda möjlighet för de medborgare, som kommit till den övertygelsen, att ympningen kan medföra skada för barnets hälsa, att kunna erhålla befrielse från ympningspliktens fullgörande. Jag intager även nu samma ståndpunkt. Såvitt jag kunnat finna har intet inträffat, som kan föranleda mig att ändra åsikt härutinnan. Tvärtom tror jag mig hava, på grund av vad den kungl. propositionen anför, vunnit stöd för icke allenast att det verkligen förhåller sig så, utan också att ett visst tillmötesgående både bör och kan medgivas. Inför vissheten om detta faktum, att en del människor hava kommit till den uppfattningen, att vaccinationen kan vara skadlig för barn, och därför vägra att fullgöra ympningsplikten, då det gäller det käraste en människa ändå har, nämligen barnen, måste man väl ändå ställa den frågan till sig, huruvida samhällets

intresse verkligen fordrar ovillkorlig lydnad och underkastelse på denna punkt, samt om detta samhällsintresse är så fullgiltigt motiverat, att en tvångslagstiftning, sådan som den vi för närvarande ha och sådan som den nu framlagda är, vilken tillämpad i hela sin stränghet måste komma att bringa en hel del hederliga människor i fängelse där tillgång till gäldande av böter och viten saknas verkligen är betingad av ett absolut ofrånkomligt krav.

På den första frågan vill jag för min del svara både ja och nej. Jag svarar ja för de fall, som i lagförslagets 4 § förutsättas, nämligen vid inträffad eller hotande smittkoppsepidemi. Ty i det fallet anser jag, att den enskildes uppfattning måste vika för samhällets intresse att skydda sig mot den svåra sjukdomens utbredning. Men jag måste, om också med någon tvekan, svara nej, då det gäller normala förhållanden. Jag skall för min ringa del naturligtvis inte försöka ingå på spörsmålet angående ympningens absoluta eller relativa skydd mot smittkoppor. Jag ber endast helt vördsamt att med några ord få deklarera, huru jag själv sett den saken. Jag har nämligen icke för min personliga del vågat hysa något tvivel om läkarkonstens förkunnelse på den där punkten, och jag har, såsom jag förut framhållit, icke velat undandraga vare sig mig själv eller min familj den nytta jag för min del anser, att man har av läkarvetenskapen, då det gäller att bedöma verkan av ympningen. Jag har vidare ansett, att, då man betänker, vilken ohygglig sjukdom det här gäller att skydda sig för, risken att låta bli att vaccinera sig i själva verket är oändligt mycket större än den risk, som kan vara förenad med ympningen och obehaget med vaccineringen. Vilket senare väl egentligen ingenting är att tala om, då det gäller en så viktig sak som att skydda sig mot en sjukdom, som med rätta betecknas som mänsklighetens sannskyldiga plågoris. Detta är min ställning och min uppfattning i saken, och jag förmodar, att många med mig måhända hysa samma uppfattning. Men det är också många, som hava en rakt motsatt mening, och frågan blir då, i vad mån och på vilket sätt ett tillmötesgående må kunna visas dessa, utan att man eftersätter samhällets verkliga intresse.

På den frågan svarar emellertid utskottet, att samhällets intresse icke medgiver någon den minsta avvikelse från den obligatoriska ympningspliktens bibehållande. Härutinnan går utskottet sålunda längre än Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen, som dock velat visa ett visst tillmötesgående genom framläggande av det förslag till s. k. samvetsklausul, som återfinnes i den kungl. propositionen. Visserligen har denna klausul gjorts så trång, att det syfte, som vaccinationsmotståndarna avse att vinna, i allmänhet icke uppnås. Men kvar står emellertid, att Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen ansluta sig till den meningen, att en avvikelse från den obligatoriska ympningspliktens princip kan göras, då det gäller normala förhållanden. Frågan blir sedan, huru långt man bör och kan gå, och den frågan är onekligen svår både att besvara och lösa. Det är jag den första att erkänna. Det är nog sant vad ut-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

skottet säger på sid. 32 i utskottets betänkande, nämligen: »Finner man upprätthållandet av tvångsprincipen vara ur allmän hälsovårdssynpunkt nödvändigt, men det oaktat tror sig böra låta en subjektiv uppfattning om vaccinationens skadlighet hos den för ympningspliktens fullgörande ansvarige grunda rätt till befrielse, så drives man till en lösning, enligt vilken villkoren för befrielse i sakligt och formellt avseende ställas så stränga, att medgivandet ter sig såsom dels orättvist, dels skäligen värdelöst, eller ock till en lösning, som allvarligen sätter själva syftet med lagstadgat ympningstvång i fara att förfelas.» Ja, jag måste säga, att det ligger något i detta.

Härmed stå vi ånyo inför frågan, om det är absolut nödvändigt att fasthålla vid den obligatoriska ympningsplikten. Ja, såsom jag nyss påpekade, förmodar jag också, att denna kammare kommer att säga ja, men Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen ha svarat, och jag förmodar, att andra kammaren kommer att svara nej. Då frågar jag: vore det icke möjligt att gå en medelväg och antaga en samvetsklausul i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som innefattas i herrar Wennerströms och Erikssons i Grängesberg motion, nr 228, inom andra kammaren? Detta förslag innebär ju, att den ympningspliktige, för att vinna befrielse från fullgörandet av sin ympningsplikt, skall till viss myndighet avlämna en skriftligen avfattad försäkran på heder och samvete, att han anser ympningen kunna medföra skada för barnets hälsa, samt att till denna försäkran skall fogas intyg därom, att den ympningspliktige rådgjort med tjänsteläkare om saken. Med denna senare åtgärd hava motionärerna uppenbarligen avsett att vinna åtminstone något av vad särskilda utskottet vid förra riksdagen samt denna kammare då uttalade sig för, nämligen upplysning i vaccinationsfrågan. Genom en sådan föreskrift som den av motionärerna förslagna skulle det bliva sörjt för att ingen skulle kunna undandraga sig sin lagliga ympningsplikt, utan att först hava samtalat med sakkunnig person om saken. Är icke detta månne en tanke att taga vara på, och förtjänar icke denna tanke att närmare övervägas? Det förefaller mig, som om detta förslag till samvetsklausul skulle hava bestämt företräde framför varje annat förslag till sådan klausul, Kungl. Maj:ts förslag inbegripet, just på grund av det av mig särskilt understrukna momentet om rådgörandet med tjänsteläkare. Därigenom skulle enligt min mening en verklig upplysningsverksamhet beträffande vaccinationsfrågan komma till stånd, en verksamhet, som kanske kunde få större betydelse, än vi nu ana, för det mål, som vaccinationsanhängarna satt sig före, nämligen ett väl vaccinerat folk. Det är nämligen min övertygelse, att huru frågan än kommer att lösas, upplysning i densamma är nödvändig, ja nödvändigare kanske än straffbestämmelser.

Det låter sig näppeligen betvivlas, och jag beklagar, att det förhåller sig så, att man redan på sina håll här i landet i ganska stor utsträckning börjat använda sig av allehanda knep till för-

hindrande av ett resultat av ympningen, och då man erfarit detta kan man måhända hava anledning att ställa sig frågande inför den utredning, som framlades i fjol, angående det resultat, som framgick av revaccinationen vid en del regementen. Dels framgick av denna utredning, att ympningsresultatet måste betecknas såsom mycket otillfredsställande, och litet var, som tog del av dessa utredningar, var naturligtvis ense med vederbörande därom, att det var ympämnets fel. Jag tror emellertid nu, att man har anledning att bedöma denna sak även från andra utgångspunkter. Och skulle mina farhågor på denna punkt besanna sig, tror jag, att upplysning och endast upplysning i denna fråga måste bliva botemedlet.

Nu säger utskottet, att antagandet av en samvetsklausul enligt nämnda motionärers förslag skulle öppna dörren för envar att undandraga sig sin medborgerliga plikt att låta vaccinera sina barn. Men är icke detta att tillmäta läkarens verksamhet en alltför ringa betydelse? Bör man icke förutsätta, att föräldrar böra vara lika mottagliga, ja mer mottagliga för de sakkunniga skäl, som kunna anföras av läkare, från kompetent håll, än för den agitation, som de möjligen kunna vara utsatta för från andra håll? Det förefaller mig, som om det resonemanget kunde hava någon grund för sig.

Beträffande samvetsklausulen, den klausul jag inom utskottet förordade till övervägande ber jag få påpeka, att den i verkligheten icke går så långt, som den i England sedan flera år genomförda samvetsklausulen går. Och denna samvetsklausul, som i åtskilliga år tillämpats, har, så vitt man av en bilaga till Kungl. Maj:ts proposition kan döma, medfört en högst väsentlig nedgång i ympningen av barn, men något resultat i annan riktning, nämligen att sjukdomen därigenom skulle hava brett ut sig, har man icke funnit. Utskottet lämnar beträffande de senare årens resultat en utredning, som vad angår Tyskland, Frankrike och Österrike rör sig huvudsakligen om år 1915 och varav framgår, att en mycket liten procent av sjukdomsfall i stort sett förekommit inom dessa länder. Men beträffande England åberopar utskottet såsom skäl för att man icke bör fästa alltför stort avseende vid det fördelaktiga i den engelska statistiken vad den engelska högsta hälsovårdsmyndigheten framhållit, nämligen att landet under de senare åren icke varit underkastat det prov en koppepidemi innebär. Således, i de tre förstnämnda länderna, som äro väl genomvaccinerade, där har det goda resultatet under år 1915 uppenbarligen eller sannolikt uppnåtts på grund av ympningens grundliga och noggranna genomförande, men i England, ett land, är det goda resultatet under de senare åren beroende av att landet icke hemsökts av någon koppepidemi. Det förefaller mig, som om det argumentet kunde användas med lika stor fördel från båda sidor, och därför böra vi vara utskottet tacksamma för den utredning det åstadkommit.

Jag ber vidare att få lämna mitt tacksamma erkännande för de förbättringar i det Kungl. förslaget, som utskottet otvivelaktigt gjort. Man kan måhända ställa sig tveksam beträffande möjligheten att i praktiken genomföra utskottets förslag, då det gäller läkare

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

såsom ensamma handhavande vaccinationen. Kan emellertid det syftet uppnås är allt gott och väl. Emellertid är det givetvis en beaktansvärd strävan utskottet visat att, såsom herr Alexanderson nyss framhöll, gå tillmötes önskningarna åtminstone på den punkten, där anmärkningarna mot ympningen framkommit på grund av ett mindre tillfredsställande handhavande av ympningens utförande.

Jag tror, att herr Stärner berörde kostnadsfrågan. Ja, jag har icke reserverat mig i den punkten, och jag ämnar icke göra något yrkande eller någon särskild framställning i den saken, men jag tror nog, att även lagutskottets majoritet måste medgiva, att utredningen på den punkten icke kan anses vara tillräcklig för att bedöma frågan från ekonomisk synpunkt. Det förefaller mig, som om ett närmare övervägande på den punkten skulle vara önskvärt.

Jag har även på ett par andra punkter varit avvikande mot majoriteten, och det gäller bl. a. revaccinationen. Jag yttrade mig under fjolårets debatt i denna fråga, och jag skall icke nu upptaga tiden därmed, men jag skall endast säga, att jag anser, att då läkarvetenskapen obetingat ställer sig på den ståndpunkten, att ympningen medför skydd endast till viss given tid — i allmänhet vill man ju begränsa den till 10 år — det varit konsekvent, om man bedömt hela frågan från läkarvetenskaplig ståndpunkt och föreslagit revaccination över hela linjen. Och jag anser, att om man inte vill göra det, jag för min del icke heller vill vara med om att föreskriva revaccination endast för de medborgare, som staten vid vissa tillfällen har mer eller mindre i sin hand. Jag syftar härvid på vissa kategorier och yrkar befrielse för de stamanställda värnpliktige samt för tullfolket och sjöfolket.

Jag har i fjol, herr greve och talman, tillåtit mig yrka bifall reservationsvis till ett förslag, som då förelåg och innefattade en s. k. samvetsklausul. Jag har emellertid, som jag sagt i reservationen vid närmare eftertanke funnit det icke möjligt att få riksdagen att antaga ett av enskild motionär eller reservant formulerat, av utskottet icke godkänt förslag, i varje fall icke av den räckvidd eller av den innebörd det nu gäller, och jag har därför ansett, att jag icke i år kunde ställa mig på samma ståndpunkt, utan har jag inskränkt mig till att yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan, med yrkande dock att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för riksdagen av nytt förslag till lag om skyddskoppympning med beaktande av de önskemål, som av mig och medreservanter från andra kammaren inom utskottet förordats, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Jag skall be att ytterligare endast få säga ett par ord med anledning av vad herr Alexanderson sade beträffande utsikterna, i händelse lagen icke antages. Såvitt jag förstod honom rätt, ställde han i utsikt, att den gamla vaccinationsstadgan, som knappast kan anses mindre sträng än den nu föreslagna lagen, om den också icke kan anses vara strängare, såsom jag tror herr Alexanderson gjorde gällande, skulle komma att rigoröst tillämpas. Härtill får jag säga,

att det skälet kan i varje fall icke på mig äga det ringaste inflytande, därför att sedan Kungl. Maj:t en gång sagt ifrån och sedan riksdagen och medicinalstyrelsen och alla myndigheter, som blivit hörda, en gång för alla framhållit, att den nu gällande vaccinationsstadgan är mycket olämplig såsom sådan och har sett sin tid, så kan det icke ligga verkligt allvar under påståendet, att denna vaccinationsstadga skall i hela sin stränghet bringas i verkställighet, med bibehållande av de mycket primitiva metoder för vaccinationens verkställande, som denna stadga förutsätter. Jag tror att frågan kommit så långt, att man icke kan förutsätta ett sådant handhavande som enligt den gamla vaccinationsstadgan, och därför anser jag att sistnämnda av herr Alexanderson anförda skäl icke kan hava någon avgörande betydelse.

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Jag har närmast begärt ordet för att avgiva en protest mot det sätt, varpå herr Stärner i sin motion citerat ett yttrande av det särskilda utskott, som i fjol behandlade denna fråga och i vars arbete jag deltog.

Herr Stärner säger i motionen: »Såväl utskottet som åtskilliga talare vid senaste riksdag måste medgiva, att vaccinationstvångets motståndare ha en statistik, som '*logiskt talar mot vaccinationen*'.» Vad har emellertid utskottet i fråga i själva verket yttrat? Jag skall be att i detta hänseende få anföra dess yttrande. Det särskilda utskottet säger: »Det statistiska materialet är merendels icke av den beskaffenhet, att det giver tillfälle till en logisk renodling av vaccinationsspörsmålet» — det medgivandet göres, men sedan heter det: »Men det bör i detta sammanhang framhållas, att, även om detta material i flertalet fall icke är absolut oangripbart, det i alla fall icke minst genom sin omfattning och samstämmighet äger en icke obetydig beviskraft, samt att denna *enbart talar till förmån för vaccinationen.* Härtill kommer, att man för begränsade sociala massor och perioder verkligen äger en fullt logiskt uppbyggd statistik, och att denna klart och oomtvistligt ådagalägger vaccinationens fördelar, *varemot man till förmån för antivaccinationsståndpunkten icke kan framföra någon som helst ur logisk synpunkt vare sig mer eller mindre hållbar statistik.*» Detta kallar herr Stärner för att utskottet måste medgiva, att vaccinationstvångets motståndare hava en statistik, som *logiskt talar mot vaccinationen.* Om man icke vore så van vid att vaccinationsmotståndarnas uppgifter vore ovederhäftiga — varpå jag också, när frågan var före i fjol, i mitt anförande i kammaren gav exempel — skulle man bliva förbluffad, när man får läsa sådant, men det blir man i själva verket knappt, vad man än får höra från den sidan.

Jag skall nu i största korthet ingå på själva sakfrågan angående vaccinationens möjlighet att skydda mot smittkoppor. I detta hänseende vill jag till en början erinra om det resultat, till vilket det utskott kom, som förra gången behandlade ärendet och även mycket noggrant granskade statistiken. Det ansåg sig kunna fastslå, »att

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

koppsjukdomen härjar nära fem gånger så starkt bland ovaccinerade som bland vaccinerade, samt att dödligheten bland insjuknade ovaccinerade är ungefär sex gånger så stor som bland insjuknade vaccinerade», eller med andra ord, om smittkoppor komma in i landet, har man trettio gånger så stor utsikt att dö i smittkoppor, om man är ovaccinerad, som om man är vaccinerad.

Jag skall därefter till belysande av vaccinationsspörsmålet nämna något om förhållandena under och efter det förra fransktyska kriget och under det krig, som nu rasar. Under det fransktyska kriget 1870—71 voro smittkopporna ganska utbredda i Frankrike, som då ännu till stor del var ovaccinerat. Med de franska krigsfångarna fördes sjukdomen till Tyskland, och när efter krigets slut samfärdseln kom i gång mellan de olika länderna, rasade förhärjande koppepidemier över hela Europa. I allmänhet dogo ungefär ett par tusen invånare per miljon och år. — Hur ställa sig då förhållandena under det nuvarande kriget? Frankrike har efter förra kriget infört en vaccinationslag med icke endast obligatorisk vaccination för barn utan även tvångsrevaccination icke blott en gång, utan två gånger för hela befolkningen. I det nu pågående kriget höra vi icke heller talas om några koppepidemier inom den franska armén, lika litet naturligtvis som inom den tyska, där ju vaccinationen för länge sedan är genomförd. Däremot veta vi, att i Ryssland, där ända in på senaste tider hundratusentals personer årligen avlidit i smittkopporna, koppepidemier finnas och har i detta land icke heller hären gått fri från sjukdomen. De länder, för vilka detta förhållande närmast gjort sig kännbart, äro Österrike och Ungern. I Österrike finnes icke obligatorisk vaccination för den civila befolkningen, om också landet är vida mera vaccinerat än t. ex. Ryssland. I Ungern däremot finnes en lag om tvångsvaccination, som innefattar revaccinationstvång för hela befolkningen en gång, vid 11—12 års ålder. Vad har nu resultatet blivit av den koppsmitta, som av ryska krigsfångar först till Österrike och Ungern? Jag skall i detta hänseende göra en jämförelse mellan Wien, alltså huvudstaden i Österrike, där tvångsvaccination icke är genomförd, och Budapest, huvudstaden i Ungern, där tvångsvaccination med revaccination är genomförd. Från krigets början till april 1916 inträffade i Wien mellan 1,300 och 1,400 eller omkring 1,350 fall av smittkoppor bland den civila befolkningen, medan i Budapest under samma tid inträffat summa summarum tio fall bland den civila befolkningen. Och då är det att märka, att Budapest naturligtvis är mera utsatt än Wien för smittorisken, då det ligger betydligt närmare krigsskådeplatsen, och därtill är det ju känt, att Budapest är en stad, som i hygieniskt hänseende väl är sämre ställd än flertalet större städer.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid statistiken i detta avseende, fastän mycket kunde vara att säga därom, utan jag skall nu övergå att med några få ord beröra frågan om samvetsklausul, som har behandlats av de båda föregående talarna. För min del är jag

en varm vän av samvetsfriheten; därom torde mer än ett inlägg, som jag haft i denna kammare, bära vittne. Men man blir något betänksam gent emot kravet på undantag från tvångsvaccination i form av en samvetsklausul, då man ser, vart de, som närmast strida för detta krav, syfta. I den motion, som i fjol avgavs av herr Stärner, framhölls, att under nuvarande förhållanden, då tvångsvaccination användes, kanske mer än hälften av vårt folk får underkasta sig ett tvång, som strider mot dess uppfattning i fråga om vaccinationen. Förhåller det sig verkligen så, att denna agitation nått ett sådant resultat, att halva Sveriges befolkning är emot vaccinationen och genom införande av en samvetsklausul skulle befrias från vaccinationen, då måste jag säga, att i så fall kan jag icke vara med om en sådan lagstiftning, ty det anser jag i själva verket skulle kunna komma att innebära en fara för vårt land. Ty vi måste, med den kännedom vi ha om förhållandena efter det fransk-tyska kriget, räkna med att faran för smittkoppsepidemier blir, som redan betonats, störst efter kriget, då samfärdseln länderna emellan börjar, och vi kunna vara övertygade, att om det också, såsom jag tror, vaccinerats rätt mycket i Ryssland under kriget, det icke kunnat vara tillfyllest, utan att smittkoppsepidemier där fortfarande komma att rasa, och att vårt land således alltjämt kommer att bli utsatt för risken, att smittkoppor importeras hit gång på gång, sedan samfärdseln efter kriget kommit i gång. Att då ha en lag, som kan medge så betydande undantag från vaccinationsplikten, finner jag för min del betänkligt, och jag måste säga, att jag anser, att samhällets intresse måste gå före hänsynen till en vanföreställning hos den enskilde.

Jag skall icke tillägga många ord, ty vad jag ytterligare skulle vilja säga, har redan blivit framhållet av herr Alexanderson. Emellertid vill jag ytterligare betona, att vi faktiskt redan ha obligatorisk vaccination här i landet. Herr Stärner talade om att övergå från de slappa anordningar, som nu finnas, till en sträng vaccinationslag. Därtill skulle jag vilja säga, först och främst att den lag, som här är föreslagen, icke är så sträng som de vaccinationslagar, som finnas i övriga länder, där tvångsvaccination införts, frånsett England, där man har en samvetsklausul. I flera av dessa länder, såsom Frankrike, Tyskland och Ungern, ha vi icke endast vaccinationstvång, utan också revaccinationstvång för hela befolkningen, ja i Frankrike ha vi revaccinationsplikt till och med två gånger för hela befolkningen. I det här föreliggande förslaget har man i alla fall varit så moderat, att man upptagit revaccinationstvång endast för sådana grupper av samhällsmedborgare, som ansetts mest utsatta för koppsmitta, samt i nödig utsträckning vid inträdda eller hotande epidemier. Det synes mig, som om vaccinationens motståndare borde ge ett erkännande åt att man icke velat utsträcka revaccinationstvånget längre, än man ansett vara trängande nödvändigt. Vad sedan beträffar de påstådda slappa anordningarna ha vi nu, såsom redan förut framhållits, för närvarande ett reglemente, som påbjuder obligatorisk vaccinering av alla barn. Nu är det visserligen

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

sant, att detta under senare år blivit mycket slappt tillämpat på vissa orter i vårt land, men detta torde utan tvivel bero på att man ställt sig avvaktande till vilket beslut riksdagen skulle komma att fatta, eftersom frågan om en ny vaccinationslag ju länge stått på dagordningen. Men det ligger i sakens natur, att i och med detsamma det hotar en verklig fara — jag menar efter krigets slut — för import av koppsmitta gång efter annan måste myndigheterna till sist komma att på ett helt annat sätt och strängare tillämpa det vaccinationsreglemente vi ha. Och vad blir då följden? Helt naturligt den, att vaccinationen mångenstädes i bygderna kommer att alltjämt verkställas på ett mindre tillfredsställande sätt. Hur mycket fördelaktigare vore det icke då, att vi hade denna nya lag, vilken för det första från sanitär synpunkt är vida mera förmånlig, då den, utom i rena undantagsfall, förbjuder användandet av den humaniserade vaccinen! Och det är dock endast om den användes, som vaccinationen kan vara förenad med någon nämnvärd fara; allt som är skrivet om faran av vaccinationen gäller ju egentligen endast den metoden. Hur mycket bättre vore det icke, när man måste strängt tillämpa det vaccinationstvång, som ligger i myndigheternas makt, att ha denna nya lag, genom vilken användandet av annan än animal vaccin är förbjudet, och i vilken vidare den ändringen är vidtagen, att endast legitimerad läkare eller i varje fall läkareutbildad person äger rätt att vaccinera. Det synes mig egendomligt, att man från herr Stärners sida gör invändningar emot detta, då herr Stärner själv i sin reservation säger, att man måste ställa »krav på garantier för en i högsta möjliga grad ofarlig behandling vid skyddskoppympningen». Det är just detta, som lagutskottet gjort, när det föreslagit, att det skall vara animal vaccin, som användes, och läkare, som utföra ympningen.

Härtill kommer en sak i den nya lagen, som särskilt för den enskilde är en förbättring, som icke är utan sin stora betydelse, och det är att enligt den föreslagna lagen staten tillhandahåller animal vaccin gratis åt alla och likaledes den, som förrättar vaccinationen, får sitt arvode och sin reseersättning av staten. Under nuvarande förhållanden måste den animala vaccinen ersättas, och där kommunerna icke anslå medel härtill, får den enskilde betala. Där varken kommunen eller den enskilde gör det, blir alltså följden att humaniserad vaccin måste användas.

Vidare innebär lagförslaget en betydande fördel, som jag tycker att särskilt de, som i detta hänseende äro rädda om sina barn, borde sentera, och det är, att åldern för tvångsvaccinering av barn enligt detta förslag framflyttas till det kalenderår, varunder barnet fyller sex år, under det att det nu gällande reglementet föreskriver vaccination före två års ålder. När man vet, att tvåårsåldern är en ålder, då motståndskraften är mindre och i vilken ofta vissa kroniska sjukdomar såsom skrofler, engelska sjukan o. s. v. giva sig till känna, måste det ju anses vara en bestämd fördel att få vaccinationen framflyttad till en ålder, då barnet fått en stadigare hälsa, och då en del barnsjukdomar redan äro överståndna. Om vi behålla

det gamla vaccinationsreglementet och det skall börja att strängt tillämpas, kommer ju detta att innebära, att alla barn skola tvångsvaccineras före två års ålder. Med den nya lagen blir åldern däremot, som nämnts, framflyttad till bortåt sex år.

Jag tror, herr talman, att jag med vad jag nu framhållit har anfört mycket vägande skäl för att vi i dag böra antaga det lagförslag, som nu är framlagt, och jag ber att få yrka bifall till 1 §.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk många ögonblick, men jag måste, innan denna fråga går till avgörande, uttala ett uppriktigt beklagande av att det ärade lagutskottet intagit en sådan ståndpunkt, som det i detta fall gjort. Kungl. Maj:t har ju ändå sökt att finna en utväg till en samvetsklausul. Om den nu också icke kunnat tillfredsställa oss, som önska en sådan, så skulle det väl ändå kunna tänkas ha varit möjligt för lagutskottet att finna en annan väg att komma fram på, som hade varit något så när tillfredsställande för oss. I stället går nu lagutskottet den vägen att helt enkelt avstyrka även Kungl. Maj:ts förslag. Hur högt jag än sätter lagutskottets ledamöter, väcker det dock den största förvåning, att de verkligen våga påtaga sig ett sådant ansvar, som detta innebär. Det är dock så, mina herrar, att i detta land finnas många tusen människor, som icke betrakta vaccinationen allenast som en ofarlig sak, utan som verkligen anse, att tron på vaccinationen är en vidskeplig övertro, och att vaccineringen, ympningen, verkligen skadar dem, som utsättas därför. Förra året var det över 40,000 personer, som petitionerade och hemställde om en lindring i detta tvång, och jag är förvissad om att hundratusentals människor kunde uppbringas, som varit villiga att skriva under denna petition, om de varit i tillfälle därtill, men likvisst säger lagutskottet, att någon eftergift icke här skall göras, utan att man skall gå den stränga linjen: allt eller intet.

Jag skall verkligen icke söka att här ingå på någon bevisföring för eller emot vaccinationen, det vet jag tjänar ingenting till. Jag vill bara konstatera, att i denna fråga stå mot varandra skäl mot skäl, påstående mot påstående och statistik mot statistik. Det hjälper icke, om man från det ena hållet säger det och från det andra hållet det, ty motsatsen kan alltid bevisas. Och om herr Petrén, som han nyss gjorde, söker bevisa, att vaccinationens motståndare icke lyckats bevisa sin ståndpunkt, så är det *minst* lika säkert, att vaccinationsivrarna icke kunnat bevisa sin ståndpunkt. Det synes mig dock, mina herrar, som om man i detta fall skulle kunna tillämpa grundlagens bud, att Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Regeringen har, såvitt jag kan förstå, sökt ställa sig detta bud till efterrättelse och sökt att finna en utväg, men lagutskottet har icke velat gå ens denna väg. Jag vädjar likvisst till denna kammare och dess aktade traditioner, huruvida icke kammaren ändå skulle finna

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

det vara rimligt att söka finna en möjlighet att gå dem till mötes, som för sitt samvetes skull icke kunna låta vaccinera sina barn. Jag bekänner mig — och det få herrarna räkna, som herrarna vilja — höra till dem, som icke tro på vaccinationen, och kommer alltså under samma kategori som så många andra, och om denna lag går igenom och tillämpas, skola vi alla bötfällas i det oändliga och måhända sättas inom lås och bom, fastän vi icke begått något annat brott, än att vi icke våga låta våldföra våra barn. Jag är glad att i denna del vara i gott sällskap. Här finnas präster, läkare, ämbets- och tjänstemän, här finnas tusentals medborgare i samhället, som ha samma åsikter som jag, och jag är förvissad om att alla dessa äro värda aktning och hänsyn från samhället.

Jag beklagar verkligen, att utskottet gått denna väg. Även om man skulle önska, att en lag av rimligare dimensioner bleve antagen, som det här är fråga om, måste man i alla fall yrka avslag på grund av den oförstående ställning gentemot de samvetsömma, som utskottet intagit.

Herr talman! Jag skall, som jag redan i början framhöll, icke utförligare gå in på denna fråga eller söka komma med några bevis. Det tjänar ingenting till. När man talar om lymfa och sättet att ympa och sådana saker, står, jag poängterar det på nytt, påstående mot påstående. I dag har det kommit herrarna tillhanda ett blad, där professor Lagerheim påpekar, vad den framstående japanske vetenskapsmannen framhållit här i Stockholm, att den lymfa, som hittills räknats som ren, är i högsta grad oren och t. o. m. skadlig. Sådana saker kunna framdragas den ena efter den andra. Men jag vet, att det icke tjänar någonting till. Jag har med detta anförande helt enkelt velat avgiva min protest mot det sätt, varpå denna fråga behandlats.

Man har också här dragit fram den fara för smittkoppsepidemi, som hotar oss efter krigets slut. Man har även pekat på just den epidemi, som börjat uppe i Boden. Jag kan nämna, att jag nyss varit i tillfälle att se ett meddelande från Boden, att den man, som där angripits av smittkoppor, varit vaccinerad tre gånger, senaste gången för två år sedan. Men han har tydligen icke varit mera skyddad härigenom än de många andra människor i Norrbotten, vilka lika mycket som han varit i beröring med ryssar och finnar, men gått fria.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Stärner framförda reservationen.

Herr Eklundh, Carl: Herr talman! Endast några ord med anledning av vad herr Nilson meddelade om den i Boden insjuknade person, som skulle ha varit vaccinerad tre gånger. Det är ju möjligt, att detta är en lika vederhäftig uppgift som många andra, som komma från antivaccinationshåll. I varje fall har ingen i medicinalstyrelsen reda på detta. Skulle det verkligen förhålla sig så, som herr Nilson säger, är det i alla

fall ett bevis för vaccinationens betydelse, ty denne man blev, såsom vi alla veta, synnerligen lindrigt angripen av sjukdomen, så att det i början var mycket svårt att konstatera den. Detta fall är således ett bevis för motsatsen mot vad herr Nilson vill ha det till.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall icke inlåta mig på den fråga, som hittills diskuterats, d. v. s. om lämpligheten eller olämpligheten av bestämmelser om tvångsvaccinering. Men jag skall be att få fästa uppmärksamheten på några brister i det föreliggande utskottsutlåtandet, brister som föranleda mig att yrka bifall till den av herr Hult avgivna reservationen.

Den ena bristen är, att, såvitt jag kan förstå, utskottet icke ägnat någon uppmärksamhet åt frågan, huruvida verkligen personer, som hädanefter skulle bli befogade att verkställa ympning, komma att finnas i tillräckligt antal för lagens tillämpning. Redan nu klagar man över en stark läkarbrist och säger, att läkarna på vissa håll få arbeta både natt och dag och bli alldeles överansträngda. Om nu på läkarkåren överflyttas så omfattande och krävande uppgifter, som det här föreliggande förslaget verkligen lägger på läkarna, vad kommer då detta att innebära för läkarvården i övrigt? Såvitt jag förstår har åt den frågan icke ägnats någon uppmärksamhet.

En annan sak, som man icke heller ägnat tillräcklig utredning, är frågan om de ökade kostnader, som denna lags antagande skulle komma att medföra för statsverket. Enligt förslaget skola kostnaderna i viss mån överflyttas även från städer, municipalsamhällen och köpingar till statsverket, och statsverkets egna kostnader komma för övrigt också att ökas på grund av den omläggning, som skett i fråga om befogenheten att verkställa ympning. I utskottsutlåtandet säges på ett ställe, att man senare skall återkomma till frågan om kostnadsökningen. Men när man letar på den del av utskottsutlåtandet, som behandlar denna, så står där, att beträffande den saken det tillkommer annat utskott att i sinom tid avgiva yttrande. Utskottet försöker emellertid gissa sig till kostnadsökningen och sätter den till 50,000 kronor. Jag måste säga, att nog är det ett ganska underligt förfaringssätt, att när det gäller en kostnadsökning, som kan bli så väsentlig, som denna tyckes kunna bli, på detta något lättvindiga sätt söka komma ifrån den frågan.

Av dessa skäl, förutom åtskilliga av andra talare tidigare anförda, förefaller det mig, som om det bör föreligga en mera tillförlitlig och omfattande utredning, innan kammaren fattar sitt beslut, och jag hemställer därför om bifall till den av herr Hult avgivna reservationen.

Herr Petrén: Med anledning av den siste ärade talarens förfrågan, huruvida läkarna skulle komma att räcka till för de

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

uppgifter, som ålagts dem i det föreliggande förslaget, vill jag erinra om att provinsial- och distriktsläkare redan nu årligen skola resa omkring i sina distrikt för att undersöka sinnessjuka och sinnesslöa, och det torde icke komma att föreligga några svårigheter att i samband med dessa resor anordna de ifrågasatta mötena för obligatorisk vaccinering av barnen. Vad åter beträffar förhållandena vid utbruten eller hotande epidemi har man vid sådana tillfällen att tillgå även medicine kandidater, som genomgått kurs i skyddskoppympning. Den saken reder sig nog alltså.

Det var egentligen med anledning av herr Nilsons yttrande, som jag begärde ordet. Först och främst framkom återigen den invändning, som man är van att höra, nämligen att vaccinen icke är ren. Om man därmed menar, att det finns bakterier i vaccinen, så är det alldeles riktigt. I färsk vaccin finns det mycket bakterier, särskilt inflammationsretande bakterier. Men dessa dö i koncentrerad glycerin, och koppvaccinen blandas med tre fjärdedelar glycerin. Om vaccinen användes för tidigt, uppstår det emellertid ofta inflammation i armen. Man har därför av erfarenheten lärt sig, att vaccinen bör, för att dessa inflammationsretande bakterier skola hinna dö, ligga lagrad några veckors eller en månads tid, innan den användes, då komplikationer icke äro att befara.

Slutligen några ord med anledning av uppgiften om att den person, som sjuknat i smittkoppor i Boden, skulle ha varit revaccinerad. Huruvida så verkligen förhåller sig eller ej, kan man ju icke veta, förrän man besitter en officiell rapport. Man vet ju, huru ryktet kan förvanska fakta. Men om det var meningen, att det skulle vara något bevis mot vaccinationens gagn över huvud, att en revaccinerad fått koppor, så vill jag framhålla, att detta dock icke är på långt när så vanligt, som att en icke vaccinerad får dem. Därtill kommer, att dödlighetsprocenten i koppor är mycket större bland ovaccinerade än bland vaccinerade. Under de stora koppepidemier, som i början av 1870-talet härjade i Tyskland och andra länder, uppgjorde man på en del sjukhus en mycket sorgfällig statistik. Av denna statistik framgick, att dödligheten var över 70 % bland ovaccinerade, något över 13 % bland dem, som voro vaccinerade en gång, och endast något över 3 % bland dem, som voro revaccinerade. Vad åter beträffar risken att bli smittad av koppor är den, som nämnts, vida mindre för den vaccinerade än för den ovaccinerade. I det fallet kan jag anföra några siffror från 1870—71 års epidemi i staden Chemnitz, där man kände antalet vaccinerade och ovaccinerade bland befolkningen. Det befanns att under nämnda koppepidemi bortåt hälften, eller närmare bestämt 46,22 %, av alla ovaccinerade fingo smittkoppor, under det att bland de vaccinerade icke fullt 2 % sjuknade i koppor. Det är i alla fall siffror, som äro ganska belysande för detta spörsmål. Jag vidhåller mitt yrkande.

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

Herr Gezelius: En ledamot av statsutskottet yttrade sig i frågan och anförde såsom skäl mot det föreliggande förslaget två omständigheter, på grund av vilka han fann förslaget vara oantagligt; den ena skulle vara en brist på utredning angående möjligheten att erhålla för lagens handhavande tillräckliga läkarkrafter och den andra skulle vara en lättsinnig beräkning av de ökade kostnaderna för förslagets genomförande. Det var emellertid icke som statsutskottsledamot och om statens finanser och läkarförhållandena särskilt kunnig som herr Ekman yttrade sig, utan han gjorde sina erinringar i egenskap av uppenbar motståndare till ett ordnande av vaccinationsfrågan i enlighet med utskottets förslag.

Vad angår läkarbristen, tillåter jag mig att erinra — med den påpekan inom parentes, att den läkarbrist, som för närvarande råder, enligt gängse beräkningar är övergående — att det för oss såväl som för herr Ekman gäller att mot varandra väga fördelarna av å ena sidan att låta vaccinationen, den lagstadgade, obligatoriska vaccinationen, fortfarande handhavas av barnmorskor och klockare, för att använda ett uttryck, som vaccinationsmotståndarna gärna bruka citera, och å andra sidan att åstadkomma, att vaccinationen handhaves endast av läkare eller läkarkunnigt folk. Jag vågar tro, att även om vid övergången till den nya ordningen en del olägenheter skulle uppkomma, ingen, som verkligen vill söka i nu ifrågavarande avseende skydda vårt land och folk, mot missgrepp och därav föranledda olägenheter av vaccinationen, skall ha anledning att motsätta sig denna reform, som utskottet i sitt utlåtande rigoröst genomfört.

Vad angår kostnaderna, kan utskottet lugnt hänvisa till att Kungl. Maj:t i fjolårets förslag — med stöd av en jämförelse med kostnaderna för tillsynen över sinnesslöa — beräknade kostnaderna till 35,000 kronor. Det särskilda utskottet beräknade efter sina nya linjer den ökade kostnaden till 64,000 kronor, och detta har accepterats av Kungl. Maj:t. Villigt erkänner nog lagutskottet, att dess beräkning av en högsta stegring till 50 procent också är approximativ. Men den beräkningen har väl lika god grund som den hittills utan anmärkning lämnade beräkningen från Kungl. Maj:ts och fjolårets utskotts sida.

Jag ber att få rikta endast några ord mot vissa av de huvudskäl, som här framförts. Av de mest bestämda motståndarna till förslaget har det, med hänsyn till att i förslaget icke givits rum åt någon samvetsklausul, sagts och upprepats och åter upprepats och sagts, att Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen dock erkänt det berättigade i idén om en samvetsklausul. Ja, detta påstående ställer sig likväl synnerligen egendomligt, då jag erinrar, att detsamma framburits just av motionärer, som i sin kritik av Kungl. Maj:ts förslag i denna del utdömt förslaget såsom icke innebärande en samvetsklausul. Hur kunna de nu peka på Kungl. Maj:ts och medicinalstyrelsens auktoritet, då de förut förnekat, att Kungl. Maj:ts förslag innebär vad som

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

på det hållet menas med och karakteriseras såsom en verklig samvetsklausul?

Enligt min mening är det dock riktigt vad motionärerna i denna del sagt: Kungl. Maj:ts förslag i 5 § innebär icke någon samvetsklausul i egentlig mening. Befrielse från vaccinationsplikt erhålles nämligen enligt Kungl. Maj:ts förslag icke på grund av den subjektiva uppfattning, som vederbörande må ha enligt hans samvetes vittnesbörd, utan det beror på en prövning av vederbörandes skäl, huruvida befrielse eller undantag från vaccinationsskyldigheten skall medgivas eller icke. Med hänsyn till det sammanhang, vari detta förslag framkommit, och med tanke på den motivering, som av såväl medicinalstyrelsen som Kungl. Maj:t givits för denna form av samvetsklausul, lär man icke med fog kunna åberopa sig på medicinalstyrelsens eller Kungl. Maj:ts auktoritet såsom ett stöd för samvetsklausulsidén på detta område.

Herr Hult och hans medreservanter, d. v. s. de som hålla på herr Erikssons i Grängesberg och herr Vennerströms motion — vilken går på den linjen, att en samvetsklausul bör givas dels i fråga om den skyldighet att vaccinera barn, som omförmäles i 2 § av förslaget, dels ock i fråga om de två fall, som omtalas i mom. a) och b) i 3 §, men att samvetsklausulen icke bör tillämpas vare sig i fråga om vaccination av värnpliktiga, som inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, eller i fråga om vaccination vid hotande smittkoppsepidemi — ha enligt mitt förmenande i det föreliggande utskottsförslaget fått vad som borde ha kunnat tillfredsställa dem. Om man tänker sig en obligatorisk vaccinering vid hotande epidemi eller vid inkallelse till tjänstgöring för rikets försvar av en befolkning, vilken enligt vad här uppgivits till mer än 50 procent skulle vara ovaccinerad, är en sådan vaccinering, enligt vad våra läkarauktoriteter och våra medicinska myndigheter framhållit, först och främst icke genomförbar. Och vad bleve följden, om den läte sig göras? Jo, att prövningen av förutsättningarna för individers undantagande från vaccinationen måste i högst väsentlig grad lämnas å sido. En sådan vaccinering skulle komma att äga rum utan att undantag medgåves, ehuru enligt lag objektiva grunder för undantag förelåge. Mot en sådan vaccinationslag skulle med fog de kunna vända sig, som företräda den synpunkten, att den enskildes subjektiva uppfattning bör gå före det allmännas intresse, det allmänna, stött av vetenskapens vittnesbörd. Jag hade för min del vågat tro, att de, som från den utgångspunkten hade velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, dock i den av lagutskottet framgångna vägen skulle se en möjlighet till en lösning av detta spörsmål.

Innan jag slutar, vill jag ytterligare påpeka det tillmötesgående, som här gjorts på rent objektiva grunder, att man icke från vaccinationstvång undantagit endast dem, som på grund av personliga erfarenheter fått kännedom om tvivelaktiga fall av vaccinationens påföljder, utan sökt att, såvitt det står i mänsklig

förmåga, för alla, även dem, som äro om dylika förhållanden okunniga, undanröja allt, på grund varav vaccinationen skulle kunna föranleda ofall. Med en sådan lösning har gjorts vad som är möjligt, om man icke skall lämna vaccinationen till den enskildes fria bedömande.

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Stärner: Endast ett par ord i anledning av några här fällda yttranden! Först och främst vill jag säga, att herr Alexandersons påstående, att den nya lagen skulle vara mildare eller i alla händelser icke strängare än nu gällande stadga, väl ändå får anses som en överdrift. Ty för det första innehåller den föreslagna lagen bestämmelser om högre böter, och för det andra föreligger såsom en motivering bakom lagen från utskottets egen sida ett uttalande om att man har anledning att tänka sig, att den nya lagen under vissa förhållanden skall kunna med större effektivitet genomföras. Om detta senare är förhållandet, blir naturligtvis lagen praktiskt taget mycket sträng. Skulle så icke vara, utan man finge tänka sig, att överträdelser av lagen fortfarande skulle äga rum och att ett visst slapphetstillstånd beträffande vaccinationen alltjämt skulle råda, skulle man på den grund icke behöva någon samvetsklausul. Men det kan väl icke vara lagstiftarens mening. För övrigt har en modern lag alltid större förutsättningar att bliva kraftigt tillämpad än en gammal lag sådan som den, om vilken det nu är fråga, vilken allmänt även av läkare och andra, som ha hand om dess tillämpning, erkännes vara praktiskt taget omöjlig att med kraft tillämpa.

Vidare vill jag säga, eftersom herr Alexanderson pekade på faran från öster efter kriget, att den hittills gjorda erfarenheten i det hänseendet icke tycks giva skäl till några allvarligare farhågor.

Herr Alexanderson gjorde också en liten hänsyftning på en fara från norr, kanske på det smittkoppsutbrott, som förekommit i Boden ungefär samtidigt med denna frågas behandling här i dag. Senast har nu herr Nilson erinrat om ett visst faktum, som stod i samband med detta sjukdomsfall. Härpå har en läkare helt nonchalant svarat, att detta kanske vore en sanning med den modifikation, man eljest får räkna med i avseende på alla uppgifter som komma från vaccinationens motståndare. Jag vill med anledning av detta nonchalanta påstående nämna, att den av herr Nilson lämnade uppgiften stöder sig på ett den 11 dennes daterat telegram från polisuppsyningsmannen Berglund i Boden, vilket telegram här föreligger i bevittnad avskrift. Av detta telegram kan man konstatera riktigheten av den förenämnda, av herr Nilson lämnade uppgiften. Av telegrammet framgår, att de insjuknade voro en arbetare Ström, hans hustru och en tioårig dotter samt en tvåårig fosterdotter, att Ström insjuknat först, att han varit vaccinerad tre gånger, senaste gången för två

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

år sedan, att hustrun varit vaccinerad, att av barnen båda varit ovaccinerade, att det tioåriga barnet enligt läkares utsago nu vore utom fara, samt att det yngsta barnet avlidit. Dessutom nämndes, att en hushållerska Rutström, som är 35 år gammal, varit rätt svårt sjuk, men att hon varit vaccinerad, och det lämnas några flera sådana uppgifter.

Det är således alldeles klart, att det i sak förhåller sig på det uppgivna sättet. Jag vill dock visst icke åberopa detta förhållande såsom något argument mot läkarnas påståenden rörande vaccinens betydelse som skydd mot smittkoppor. Men när man ser sådana fall, kan man ju å andra sidan verkligen bliva åtskilligt mer tvivlande i det avseendet, än man kanske förut varit.

Jag vill ytterligare i anledning av en utav herr Petrén lämnad uppgift peka på att man nog icke i alla andra länder har strängare bestämmelser, än dem som här ifrågasatts, och att icke heller i alla nyare vaccinationslagar tvångsbestämmelsen genomförts. Här har i det hänseendet redan förut åberopats den zeeländska lagen. Och vidare skall jag be att få meddela ett uttalande av den holländska regeringen, vilken med följande ord avslagit en framställning om införande av vaccinationstvång: »I denna sak får tvång icke finnas så mycket mindre som en så stor meningsolikhet är rådande mellan sakförståndiga med anseende, vilka uttalat sig i frågan. Och om man antager, att vaccinationen är ett skydd mot koppor, skulle ju det att icke vara vaccinerad innebära en fara uteslutande för den ovaccinerade». Och så tillägges det: »Staten äger ingen rätt att i detta avseende förfoga över sina medborgares kroppar och går i sanning långt nog, om den lämnar sin medverkan till koppympningen, men giver fritt val åt medborgarna att begagna sig därav eller icke.» Detta är således en regerings uttalande, grundat på sakkunnigas yttranden i denna fråga.

Så har man också varit inne på frågan om lymfämnets renhet. Jag skall då naturligtvis icke ur någon som helst vetenskaplig synpunkt behandla denna fråga. Men det är klart, att det slagit oss, som följa denna fråga, med förvåning, då vi i en tidning läst ett storartat referat av en japansk vetenskapsmans undersökningar, vilka föranlett professor Lagerheim att yttra sig i frågan. Han har då konstaterat följande: »Den vaccin, man hittills erhållit från kalvarna, har varit förorenad av bakterier, härstammande från kalvens hud, från luften o. s. v. Visserligen äro dessa bakterier i allmänhet ofarliga och kunna förstöras genom vaccinens behandling med glycerin, men bakteriesporer dödas ej av glycerinet, och bland dessa kunna finnas så farliga former som stelkrampsbakteriens sporer.» Detta är ett vetenskapens uttalande. Sådana uttalanden förekomma runt omkring oss och gå ofta i motsatt riktning mot varandra. Tänk bara på ett sådant litet fall, som vi nyss bevittnat, då herr Petrén uttalat sig om lämpligheten och nyttan av att i den nya lagen

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

den tid, inom vilken ett barn skall ha vaccinerats, utsträckts till 6 år, vilket herr Petrén ansåg naturligt och riktigt, under det att däremot förra året en läkare föreslog och andra kammaren beslöt att förkorta tiden i detta hänseende, och att vaccinationen skulle verkställas, innan barnet fyllt två år. Detta är belysande för hur olika ståndpunkter mellan olika läkare, som här uppträda såsom vetenskapsmän, kunna göra sig gällande. Då är det icke underligt, att vi lekmän, som av en viss animositet icke vilja vara med om vaccination under några förhållanden, kunna bliva tveksamma mot ett sådant förslag som det föreliggande och framför allt icke vilja avstå från det lilla skydd, som ligger i den fordrade samvetsklausulen.

Jag vill till sist besvara herr Alexandersons resonemang, då han av sitt påstående, att den nya lagen icke skulle vara strängare än den gamla, drog den konsekvensen, att därest den nya lagen icke antoges, den gamla skulle få en strängare tillämpning. Det hot, som ligger i detta, ha vi hört förr. Det har många gånger uttalats, att läkarne och myndigheterna skulle komma att rigoröst tillämpa de gamla vaccinationsbestämmelserna från år 1853, så att en hel mängd människor därigenom skulle bliva trakasserade, därest de icke ville underkasta sig. Trots detta hot vill jag säga och påstå, att vi måsta vidhålla det krav, som vi i förevarande avseende framfört, och att det endast är rimligt, att detta krav verkligen blir beaktat i den nya lagstiftningen. Skulle det emellertid gå så, att vi ytterligare någon tid måste tryckas av en lagstiftning, om vilken man så officiellt, som här skett, erkänner, att den icke är tidsenlig, att den är svår att tillämpa, och att den är i många avseenden oformlig i sin helhet, få vi väl finna oss i detta. Bestämmelserna om böter för överträdelse av lagen äro i alla händelser mycket lägre än bötesbestämmelserna i den nya lagen, och möjligheten att genomdriva en sträng tillämpning av den gamla förordningen är också betydligt begränsad.

Jag ber därför, herr talman, att såsom summan av vad jag här sagt få yrka bifall till reservationen, d. v. s. avslag på 1 §.

Herr Alexanderson: Herr talman! Endast ett par ord till bemötande av herr Stärners uttalande, att den nya lagen skulle vara strängare än den nu gällande!

Det gäller ju barnvaccineringen, ty det är egentligen i fråga om den som man yrkat på en samvetsklausul. Men beträffande barnvaccineringen råder den skillnaden mellan gällande vaccinationsreglemente och det nya förslaget, att enligt det förra barnet måste vaccineras, innan det fyllt två år, medan enligt det nya förslaget barnet måste vaccineras först under det kalenderår då det fyller sex år. Detta innebär ju en högst väsentlig lindring.

För det andra finnas i det nya förslaget uttryckligen un-

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

dantagna sådana barn, som befinnas till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet kunna komma att erhålla men av ympningen. Några motsvarande bestämmelser finnas icke i det nu gällande reglementet.

Vad beträffar påföljden för underlåtenhet att uppfylla vaccinationsskyldigheten, är herr Stärner av den uppfattningen, att de nu gällande vitesbestämmelserna skulle vara lindrigare än de föreslagna. Detta är riktigt endast så till vida, att det först tillämpade vitet är lägre, än det skulle vara enligt den nya lagen. Däremot gäller, att om ett förelagt vitesäventyr icke visar sig hava någon effekt på den, mot vilken det riktats, honom förelägges förnyat vite och detta till alltmer stegrade belopp, utan att det i det nuvarande reglementet finnes någon gräns därför. En annan skillnad finns däremot. Det nuvarande vaccinationsreglementet anvisar en annan utväg att bryta motståndet och en mycket effektiv sådan, nämligen att helt enkelt låta kronobetjäningen handräckningsvis föra barnet till ymparen, för att det skall bliva ympat. Detta förfaringssätt förekommer också i praktiken och har, såsom i utskottsutlåtandet omförmäles, så sent som år 1914 av regeringsrätten förklarats lagligt. Någon motsvarande anordning skulle icke tillåtas enligt det nya förslaget, vilket således även i detta avseende är lindrigare än det gamla reglementet.

Nu lita herr Stärner och de med honom liktänkande därpå, att det gamla reglementet icke skulle kunna tillämpas med någon verklig stränghet. Men jag vill påpeka, att man redan gjort en början i den riktningen. Det gives län och det gives städer, där man alldeles brutit med det hittillsvarande slapphetstillståndet, såsom herr Stärner kallade det, och infört en sträng tillämpning av reglementet, med den verkan att ympningsprocenten stigit högst väsentligt, från 60 till 90 procent. Och enligt vad jag hört med bestämdhet uppgivas, har herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet i dag i andra kammaren uttryckligen förklarat, att han icke kunde se annat, än att hälsovårdsmyndigheterna nödgades av ett avslag på det föreliggande förslaget draga den konsekvensen, att de måste söka på allvar reda sig med det gamla vaccinationsreglementet. Därvidlag spelar naturligtvis en roll den uppenbara och stora fara, som, på sätt jag redan påpekat, hotar från öster. Herr Stärner gjorde gällande, att under kriget några farligheter icke kommit från den sidan. Ja, till en början ha de farligheterna nog icke varit så uteslutna, som herr Stärner velat göra gällande. Men dessutom har man från sakkunnigt håll icke väntat, att denna fara skulle bliva verkligt aktuell, så länge kriget varar och så länge de åtgärder till skydd mot koppsmitta i arméerna, som nu vidtagas, ha gällande verkan. Men däremot har man väntat sig, att denna fara skall bliva i verkligheten aktuell i och med upplösandet av arméerna och hundratusentals människors återvändande till sina hemorter i det ryska riket och efter den lindring i åtstram-

ningen över huvud taget på de hygieniska åtgärdernas område, som kommer att följa på fredsslutet. Utskottet har ansett det såsom en skyldighet för oss att i tid bereda oss mot denna fara. Då man nu går att taga ståndpunkt till denna fråga, kommer nog inför möjligheten av detta lagförslags fall den synpunkten otvivelaktigt att göra sig gällande, då fråga uppstår vad man under sådana förhållanden skall företaga sig.

Herr Petrén: Med anledning av herr Stärners framhållande av att vissa bakteriers sporer icke taga inflytande av glycerin, vill jag betona, att å andra sidan många bakterier icke ha några sporer, och att till dessa bakterier höra tuberkelbacillerna som härvidlag äro de, som ha den största praktiska betydelsen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder vore framställda följande yrkanden: 1:o) att nu föredragna paragraf skulle godkännas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som förordats i herrar Stärners och Igels reservation i vad den rörde nu ifrågavarande paragraf; och 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i den av herr Hult m. fl. avgivna reservation, i vad denna avsåge föreliggande paragraf.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

2—6 §§.

Godkändes.

7 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förslag:)*
1 mom. Skyddskoppympning må verkställas endast av	*Skyddskoppympning må verkställas endast av den, som äger behörighet att utöva läkarkonsten.*
a) den, som äger behörighet att utöva läkarkonsten; och	
b) medicine kandidat, som fullgör värnpliktstjänstgöring och genomgått föreskriven undervisningskurs i skyddskoppympning.	*Utan hinder av vad sålunda stadgats må dock, där möjlighet eljest saknas att på tillfredsställande sätt ordna ympning, som enligt 4 § påbjudits, till verkställande av sådan ympning kunna förordnas jämväl medicine kandidat, som undergått föreskriven kurs i skyddskoppympning.*
2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. stadgas, må, där för viss ort eller för viss tid möjlighet saknas att på tillfredsställande	

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

(*i Kungl. Maj:ts förslag:*)

sätt ordna skyddskoppympningen med anlitande allenast av ympare, varom ovan förmäles, jämväl annan lämplig person i den ordning, som stadgas i 8 §, antagas till ympare (särskild ympare).

Till särskild ympare må antagas allenast den, som genomgått föreskriven undervisningskurs i skyddskoppympning; och bör därvid i främsta rummet barnmorska ifrågakomma.

(*i utskottets förslag:*)

Herr Nilson, Karl August: Jag ville bara till lagutskottet rikta den frågan: När man nu på detta sätt avskedar alla gamla ympare, vad skall göras med dem? Skola de pensioneras? Eller skola alla dessa, som i årtionden varit ympare eller anställda hos sådana, från ingången av år 1917 icke ha någon befattning? Det måste väl bli fråga om att giva dem pension.

Herr Alexanderson: Jag ber att få framhålla, att det ju även enligt Kungl. Maj:ts förslag var så, att endast där på vissa orter möjlighet saknades att på ett tillfredsställande sätt ordna skyddskoppympningen genom anställande av kompetenta ympare, de andra skulle tillåtas att få stå kvar. Utskottet har ansett, att detta icke ens för vissa orter bör medgivas. Att frågan genom denna ändring av utskottet skulle kommit i ett annat läge, det torde man väl således icke kunna säga.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7,30 e. m.

8—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

(*i Kungl. Maj:ts förslag:*)

1 mom. Skyddskoppympning, som verkställes å ympnings- och besiktningsmöte eller eljest på

(*i utskottets förslag:*)

1 mom. Skyddskoppympning, som verkställes å ympnings- och besiktningsmöte eller eljest på

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

(*i Kungl. Maj:ts förslag:*)	(*i utskottets förslag:*)
föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, ävensom ympning, varom förmäles i 3 § eller varom beslut meddelats enligt 4 § tredje stycket är avgiftsfri för den ympade.	föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, ävensom ympning, varom förmäles i 3 § eller varom beslut meddelats enligt 4 § tredje stycket, är avgiftsfri för den ympade.
2 mom. Verkställes *å annan ort, än i 12 § 1 mom. sägs*, skyddskoppympning å ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest på föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, utgår till ympare eller besiktningsförrättare för varje ympad eller besiktigad person, för vilken ympningen enligt 1 mom. är avgiftsfri, ersättning av statsmedel med belopp, som Konungen bestämmer. Ympare eller besiktningsförrättare, som icke är bosatt å orten, äger därjämte rätt till resekostnads- och traktamentsersättning av statsmedel enligt grunder, som Konungen föreskriver.	*2 mom.* Verkställes skyddskoppympning å ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest på föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, utgår till ympare eller besiktningsförrättare för varje ympad eller besiktigad person, för vilken ympningen enligt 1 mom. är avgiftsfri. ersättning av statsmedel med belopp, som Konungen bestämmer. Ympare eller besiktningsförrättare. som icke är bosatt å orten, äger därjämte rätt till resekostnads- och traktamentsersättning av statsmedel enligt grunder, som Konungen föreskriver.
3 mom. För skyddskoppympning, som enligt 1 mom. härovan är avgiftsfri för den ympade, utgår å ort, som i 12 § 1 mom. sägs, ersättning till ymparen av vederbörande stad, köping eller municipalsamhälle i enlighet med träffat avtal.	
4 mom. Har *staten eller kommun* fått vidkännas särskild kostnad för ympning, varom stadgas i 3 § d) är arbetsgivare med vilken arbetaren därförut träffat avtal om arbetsanställning, pliktig gottgöra sådan kostnad.	*3 mom.* Har *statsverket* fått vidkännas särskild kostnad för ympning, varom stadgas i 3 § d), är arbetsgivare, med vilken arbetaren därförut träffat avtal om arbetsanställning, pliktig gottgöra sådan kostnad.

Herr Rogberg: Herr talman! Jag saknade anledning att i utskottet deltaga i behandlingen av detta lagförslag; eljest skulle jag där velat framhålla vad jag nu ber att få yttra i avseende å förevarande paragraf. Denna angår frågan, i vilken utsträckning kostnaderna för vaccinationen böra falla på statsverket. I det avseendet har Kungl. Maj:t i anslutning till utskottets förslag förra året hemställt, att kostnaderna för skyddskoppympningen skulle för så vitt det gäller landsbygden falla på statsverket,

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

men för så vitt det gäller städer eller municipalsamhällen falla på städerna och samhällena. Det har redan förut av en talare, en medlem av statsutskottet, framhållits, att utskottets beräkningar angående de uppkommande kostnaderna för statsverket äro i viss mån ovissa; och talaren fann däri *ett* skäl till att yrka avslag på förevarande lagförslag. Jag har i det avseendet icke delat hans uppfattning, men har funnit utskottets förslag till den del det innehåller bestämmelsen, att kostnaderna för skyddskoppympningen jämväl i städerna skulle falla på statsverket, innebära ett avsteg från de principer, som hittills här i landet följts i fråga om hälsovårdspolitiken. Jag tror, att det hittills varit en gällande regel, att hälso- och sjukvården på landet varit en statsangelägenhet, men hälso- och sjukvården i städer och municipalsamhällen varit en angelägenhet, som tillhört dem själva. Att bryta mot denna princip förefaller mig vara betänkligt. Av utskottets förslag måste ovillkorligen följa ökade utgifter för statsverket; då jag av erfarenhet vet, att behovet av ökad läkarvård på landsbygden är stort, och att mycket ofta svårigheter yppa sig att få detsamma tillfredsställt på grund av riksdagens återhållsamhet, när det gällt anslag till läkarvården på landsbygden, så fruktar jag, att denna återhållsamhet skall genom ett bifall till utskottets förslag ökas. Jag finner Kungl. Maj:ts förslag i denna del ha övervägande förtjänster framför utskottets.

På grund härav ber jag, herr talman, att vidkommande 13 § få hemställa, att kammaren måtte med avslag å utskottets förslag till formulering av paragrafen antaga paragrafen i enlighet med den lydelse, som den kungliga propositionen innehåller.

Herr Alexanderson: Herr talman! Inom lagutskottet var det ingen stämma, som, såvitt jag påminner mig, höjde sig för de synpunkter, som herr Rogberg nu framlagt, utan där var man allmänt ense om det riktiga och rimliga i att, om man med avseende på en sådan sak som skyddskoppympningen bestämt sig för, att den på landsbygden skulle vara en ren statsangelägenhet, så borde den också vara det för riket i dess helhet. En synpunkt, som herr Rogberg icke berörde, men som inom utskottet spelade en viss roll, var också, att man ansåg av vikt, att uti medicinalstyrelsens, den förnämsta hälsovårdsmyndighetens, hand samla makten att på ett lämpligt sätt anordna hela denna angelägenhet och att man icke borde decentralisera och splittra den, utan på allvar göra den till en statsangelägenhet. En sådan sak som skyddskoppympningen är ju icke en lokal hälsovårdssak av samma slag som de angelägenheter, med vilka herr Rogberg ville jämföra den, utan det är i eminent mening till hela rikets samfällda nytta som vaccinationen äger rum i de särskilda orterna.

Det har synts oss, att detta förhållande ställer denna sak i annan dager än de egentligt kommunala sjukvårdsangelägenheterna. Jag hemställer för min del om bifall till utskottets förslag i denna paragraf.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande paragraf yrkats dels godkännande av utskottets förslag, dels ock, av herr *Rogberg*, att motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle antagas.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag i denna del vara med övervägande ja besvarad.

14—21 §§.

Godkändes.

22 §.

Ifrågavarande paragraf lydde på följande sätt:

Underlåter någon att fullgöra ympningsplikt, som på grund av 4 § ålagts, eller att till undergående av sålunda ålagd ympning befordra annan, för vars befordrande till ympning han enligt 10 § ansvarar,

eller underlåter ympningspliktig, som i 3 § a), b) eller d) omförmäles, att fullgöra sin ympningsplikt,

straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Lag samma vare, om ledamot av styrelse för skola eller läro- eller uppfostringsanstalt eller, där sådan styrelse ej finnes, vederbörande föreståndare i strid mot vad i *16* § 1 mom. stadgas i skolan eller anstalten intager lärjunge, vilken icke må där mottagas,

eller om någon i strid mot vad i 6 § stadgas anställer eller mottager person, som där omförmäles.

Ej må straff enligt denna § tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Att den, som är i tjänstgöring vid mobiliserad avdelning av krigsmakten eller eljest inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, för underlåtenhet att fullgöra honom åliggande ympningsplikt är underkastad straff efter strafflagen för krigsmakten, därom är i nämnda lag stadgat.

Herr Nilson, Karl August: Jag kan verkligen icke låta denna paragraf gå mig förbi utan att peka på det orimliga förhållande, som, i händelse av bifall till paragrafen, här kommer att äga rum, nämligen att samma böter, som utgå för dem, som icke låta vaccinera sina barn, skola också utgå för »ledamot av styrelse för skola eller läro- eller uppfostringsanstalt», som icke vägrar inträde i skolan eller anstalten åt icke vaccinerade. Det kan väl ändå icke vara möjligt att ålägga skollärare, skolrådsledamöter och dylika en sådan fiskalisk uppgift. Jag vet icke, om de åtagit sig sina sysslor under en sådan förutsättning. Det måste vara för dem motbjudande, och det kommer endast att för dem bli förenat med ledsamheter, trakasserier och svårigheter.

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att med avseende på 22 paragrafen få yrka återremiss till utskottet i syfte att få denna bestämmelse borteliminerad.

Herr Alexanderson: Jag ber att få framhålla, att den förseelse, för vilken här pålägges straff, består däri, att den, som har ansvaret för vilka som intagas i en viss läroanstalt, underlåter att, som han bör göra, se upp huruvida den till intagning anmälde är vaccinerad eller inte, och om så icke är förhållandet i enlighet med författningens föreskrifter vägra intagandet. Det kan omöjligen komma i strid med hans samvete, förefaller det mig, att han helt enkelt konstaterar, huruvida de lagbestämda formella villkoren för intagandet vid läroanstalten äro för handen eller icke.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare därpå att densamma skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

23—25 §§.

Godkändes.

26 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

Böter och viten, som enligt denna lag åläggas, tillfalla kommunens kassa. Saknas tillgång till böternas eller vitenas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Herr Nilson, Karl August: Även i denna paragraf förekommer en bestämmelse, som föranleder ett yrkande från min sida. Jag vill verkligen vädja till kammaren, huruvida det är rimligt att låta böter i dessa fall vid bristande tillgång förvandlas till fängelse. Kan det vara möjligt, att kammaren i detta nådens år 1916 beslutar, att samvetsömma människor skola sättas i fängelse, därför att de icke vilja eller kunna betala böter för uraktlåtenhet av en handling, som strider mot deras övertygelse. Jag hemställer i denna del till kammaren att behjärta denna sak, och jag yrkar även i detta fall återremiss av 26 §, för att därur må borttagas bestämmelsen om bötesförvandlingen.

Herr Alexanderson: Jag tillåter mig att yrka bifall till paragrafen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att

beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle visas åter till utskottet.

Lagförslag om skyddskoppympning m. m. (Forts.)

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av utskottets förslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 83, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kapitlet 25 § strafflagen.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 11 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

I en till riksdagen den 4 februari 1916 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 65, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i de i berörda protokoll närmare angivna, under 24 särskilda punkter upptagna ärenden, medgiva försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1—17 i nämnda proposition.

Vad utskottet i avseende å dessa punkter hemställt bifölls.

Punkten 18 i Kungl. Maj:ts proposition.

I denna punkt hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva,

dels att de till förra häradshövdingbostället 1 mantal Södra Edsberg nr 1 i Segerstads socken av Värmlands län hörande lägen-

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

heterna Ranviken, Bråten, Liljenäsgärdet samt Myggerud med Bränna finge var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från egendomen upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels och att egendomens huvudgård finge med det av domänstyrelsen föreslagna område försäljas i offentlig auktion till den högstbjudande under de å brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor med förbehåll om rätt för kronan att uppbära oredovisad nybyggnadssumma.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att riksdagen medgåve, att lägenheterna Bråten och Liljenäsgärdet finge från förra häradshövdingsbostället 1 mantal Södra Edsberg nr 1 i Segerstads socken av Värmlands län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Det är ju vid dessa upplåtelser av lägenheter synnerligen svårt att rättvist väga skälen för och emot. Vid varje sådan hemställan finnes ju mycket, som talar för, att staten skall behålla sina gårdar; vid andra finnes det skäl för, att den bör sälja dem, och dessa skäl kunna mången gång väga rätt så lika. Jag har därför icke i de två föregående fallen, där utskottets hemställan skilt sig från Kungl. Maj:ts förslag, ansett mig böra göra någon erinran. I detta fall vågar jag emellertid hemställa, om icke kammaren skulle vilja något justera utskottets utlåtande.

Jag har intet att säga om huvudgården, ty därvidlag anser jag, att man kan förebära just de skäl, som utskottet gjort, och vill riksdagen acceptera, att staten skall behålla gården för arrendatorns skull, så är det snällt av riksdagen att göra det, men att staten på den affären lider en förlust är alldeles givet, ty på den summa, som skulle inflyta genom försäljningen, utgör arrendet, som arrendatorn nu ger, endast omkring 3 %. Emellertid, skälet är, att utskottet anser, att arrendatorn, som suttit på gården i 28 år och är 62 år gammal, nu icke har råd att köpa gården, och då är det synd, att han icke fortfarande får vara arrendator.

Utskottet har emellertid även avstyrkt, att en mindre gård, Myggerud med Bränna skulle få säljas. Denna lilla lägenhet — den är icke så liten förresten, ty den innehåller 34 hektar, och är värderad till 8,100 kronor — ligger alldeles för sig själv och har en mycket otrevlig ägofigur. Den har arrenderats i 30 år av samma familj, jag tror att gubben ännu sitter kvar som arrendator på gården, ehuru sonen nu sköter den. Jag kan icke finna annat än, att ett sådant här litet ställe, som ligger alldeles för sig själv, är just en sådan typisk gård, som staten

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

bör göra sig av med. Jag vill till och med påstå, att de, som haft om hand utredningen angående vården av statens skogar i södra delen av landet särskilt pekat på, att sådana här enstaka ställen, även om det därstädes skulle finnas en liten skogstillgång, böra avyttras, därför att de äro tunga att förvalta för staten, och att staten i stället bör söka få sina egendomar och särskilt skogsegendomar mera hoplagda. Nu vet jag, att en av utskottets ärade ledamöter säger, att när detta ställe har så mycket skog som för över 5,000 kronor, så hugger arrendatorn, om han blir ägare till det, ned skogen, tar ut en stor del av köpeskillingen för hemmanet på så sätt och gör sig en god affär. Ja, man kan resonera på det sättet, men jag vill också säga, att om denna familj, som under 30 år setat på stället, under vilka den som samma utskottsledomot har sagt mig, icke har lyckats samla någon förmögenhet, nu vid köpet lyckas få en slant, så må det vara dem väl unt. Icke må staten inbilla sig, att folk köper egendomar av staten för att ruinera sig. Jag tycker, att om staten säljer sina gårdar, så bör staten med glädje se, att köparna åtminstone kunna gå ut med affären. Det är av detta skäl, som jag vill hemställa, huruvida icke denna kammare skulle vilja medge, att denna gård, Myggerud med Bränna, får ingå i försäljningen.

Det andra stället är ett mycket litet torp, som heter Ranviken. Denna gård är endast värderad till 825 kr. och lär vara av mycket dålig beskaffenhet. Om den har jägmästaren, överjägmästaren och domänstyrelsen sagt, att staten icke har användning för den såsom skogsarbetartorp, och därför hemställa de, att den må försäljas, under det att utskottet har kommit till den uppfattningen, att den bör behållas såsom skogsarbetartorp. Jag kan icke säga, om det är utskottet, som har rätt, eller om det är domänstyrelsen, överjägmästaren och jägmästaren. Detta är en liten gård, som i statens ägo har ett relativt litet värde, och som arrendatorerna lära haft svårt att taga någon behållning av, men möjligt är att en arbetare såsom ägare till gården anstränger sig att där skapa ett trevligt hem och således kommer att sköta stället med större intresse och mera framgång än en arrendator. Nu är det icke säkert, att en så här liten gård, kan säljas, och det har jag också i mitt anförande till statsrådsprotokollet framhållit, då jag hemställt, att försök må få göras att sälja detta lilla torp.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, med undantag av att huvudgården icke går med i försäljningen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! När det verkligen lyckats utskottet så bra, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet varit med om allt vad utskottet föreslagit, utom när vi kommit till detta lilla Myggerud och det ännu mindre Ranviken, borde utskottet vara

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

nöjt och belåtet, men jag ber dock få anföra några skäl, varför vi ha ansett, att detta Myggerud icke borde säljas.

Herr statsrådet framhöll, att såväl Myggerud som Ranviken vore sådana ställen, som domänstyrelsen skulle få besvär av att förvalta. De voro små ställen, som kostade mera än de smakade, enär de ligga för sig själva. Men det förutsätter, att den stora huvudgården, under vilka dessa Myggerud med Bränna samt Ranviken äro torp och varunder de lyda, skulle försäljas, såsom Kungl. Maj:t föreslagit. När nu emellertid statsrådet accepterat utskottets förslag, att Södra Edsberg, som är huvudgården till dessa torp, inte skall säljas, så måste man medgiva, att det icke kommer att medföra något större besvär att förvalta dessa båda torp, om man har dem kvar under den i kronans ägo behållna huvudgården. Och vad beträffar Myggerud så är, såsom herr statsrådet upplyste, priset därå satt till 8,100 kr. därav för skogen till 5,567 kr. Nu har man tänkt sig att med det låga värde, som i allmänhet satts på skogarna, är det möjligt att med nuvarande skogspris det skulle bli dubbelt värt eller åtminstone 75 % mera. Då blir följden den, att sedan den här personen, som setat 30 år på Myggerud, blivit ägare till stället för det pris, som är fastställt, så kommer en virkeshandlare och ger honom 10,000 kr. för stället, och så raseras skogen. Ägaren blir av med stället. Han får visserligen litet kontanta medel, men det är väl icke meningen, att när staten säljer jord till egna hem, att det skall inbjudas till ett sådant handlingssätt. Det är därför, som vi såväl i detta fall som i ett par andra fall, där skogsvärdet varit högt i jämförelse med det föreslagna saluvärdet, ha reagerat mot försäljningen.

Beträffande det lilla Ranviken, kan det vara en ren smaksak, om man behåller det eller icke. Jägmästaren, som var med bland besiktningsmännen, ville behålla det som ett skogstorp första gången. Så dog han, och det kom en ny jägmästare; han ville sälja det, men vi ha en överjägmästare i utskottet, och han har velat behålla det. Då kan man säga, att det kan kvitta. För min del ställer jag mig likgiltig i frågan. Frånser jag, att det kan användas som skogstorp, så ger jag herr statsrådet rätt i, att detta är ett typiskt fall, då en kronans lägenhet bör användas till eget hem, ehuru det är väl litet och magert, enligt vad en av uppskattningsmännen, som har säte i utskottet meddelat. Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Lägger man in den synpunkten i dessa frågor, att det nu är uppgående konjunkturer och att kanske den värdering av skogen, som skedde för något år sedan, skulle kunna medföra ett större värde på skogen, än som är beräknat, och att sålunda denna torpare skulle kunna få in högre belopp, än man avsett, då blir det ju svårt att sköta dessa affärer, ty man kan också tänka sig, att det blir nedgående konjunkturer. Då skulle jordbruksutskottet få börja pruta av eller

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

lägga till, allt efter som konjunkturerna gingo upp eller ned. Det är ju icke några stora affärer, dessa avsöndringsförsäljningar, och utredningar taga i regel rätt lång tid. Jag undrar, om man får anlägga den synpunkten, att just därför att skogen i år kan väntas inbringa ett större värde, än den skulle göra, om den såldes under vanliga förhållanden och således den gamla torparefamiljen, som nu suttit där i 30 år, skulle få en liten förtjänst, man skulle neka försäljningen. Det tycker jag är en alltför liten synpunkt att lägga på denna fråga.

Herr Ericsson, Aaby: Jag ber herrarna om ursäkt, men jag vill endast säga, att Kungl. Maj:t har ju en utmärkt regulator för sådana här förhållanden, och det är att låta avverka en del av skogen. Det har tillämpats i många fall, innan egendomarna försålts till egna hem. Därigenom får staten ut sin rätt och egnahemsägaren får husbehovsvirke till sitt ställe. Om ett sådant förfaringssätt hade tillämpats på Myggerud, hade utskottet icke varit tveksamt i fråga om att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ingeström: Då jag som uppskattningsman gjort ett besök vid denna egendom, skall jag be att få yttra ett par ord i all korthet.

Jag kan endast till fullo instämma i vad herr statsrådet yttrat om att Myggerud är just en egendom, som typiskt lämpar sig för försäljning. Men då det sedan visat sig, att skogsvärdet på torpet i fråga uppgår till så mycket som över 5,000 kronor, har jag ställt mig tvekande mot försäljningen. Med det stegrade skogsvärde, som för närvarande råder, ha vi kommit upp till ett värde på skogen som långt överstiger det åsatta värdet för hela stället. Skulle nu innehavaren, som själv är i mycket små omständigheter och knappt äger inventarierna, få köpa stället till ett pris, som med flera tusen kronor understiger skogens värde, skulle följden med säkerhet bliva, att skogen komme att skövlas. Utskottet skulle utan tvivel, som också har framhållits här, icke ha ställt sig avvisande mot försäljningen, om såsom vid andra liknande tillfällen skett, den grövre skogen först avverkats och lägenheten därefter hembjudits åt innehavaren till köp. Nu sade herr statsrådet, att man icke kan rätta sig efter uppgående och nedgående konjunkturer. Ja, beträffande nedgående konjunkturer är det alldeles klart, att om värdet skulle ha fallit, ingen reflekterat på att köpa egendomen i fråga, utan då hade väl den ofrånkomliga följden blivit den, att man fått sätta ned sina anspråk. Men jag för min del kan icke finna det vara förenligt med en klok egna-hemspolitik att upplåta ett ställe, där det huvudsakliga värdet består i skogen och där skogen ovillkorligen efter köpet kommer att skövlas. Tar staten skogen först, så kan avverk-

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

ningen ske med omdöme, och det är ingenting som hindrar att stället därefter försäljes.

Beträffande slutligen den lilla lägenheten Ranviken, är detta en mycket obetydlig fråga. När jag var där vid uppskattningen, ansågo vi, att stället var för dåligt och för litet, för att en egnahemsbyggare skulle reda sig på detsamma. Då förklarade den jägmästare, som var med vid uppskattningen och som nu är död: Detta skall staten taga, och det behöves mycket väl. Under sådana förhållanden kunde vi icke annat än gå med på detta. Nu se vi, att en annan mening gjort sig gällande, men eftersom skogstjänstemännen beträffande denna fråga framställt så olika åsiksikter, får man väl antaga, att saken är av tveksam karaktär, och då det är säkert, att detta ställe är för litet och för dåligt till ett eget hem — det har endast mycket mager sandjord, uppgående till ett par hundra tunnland — har jag ansett det lämpligast, att skogsstaten får övertaga det. Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Den siste talaren sade, att frågan om Ranvikens användning som skogsarbetaretorp är av tveksam karaktär, och detta grundade han på att en jägmästare som är avliden, har haft en motsatt åsikt mot den nuvarande jägmästaren, överjägmästaren och domänstyrelsen. Jag får verkligen säga, att har man tre i funktion varande tjänstemäns skriftliga utlåtanden emot ett uttalande från en som är avliden, tycker jag icke, att man kan säga, att saken är tveksam.

Herr Ingeström: Jag vill gentemot herr statsrådets sista yttrande framhålla, att den jägmästare, som gjorde det uttalande jag anförde, i alla fall skött denna skog i över tjugu år, då däremot den nye jägmästaren, som kommer med ett motsatt uttalande, är alldeles ny på platsen. Så ha vi också, som utskottets vice ordförande framhöll, en överjägmästare i jordbruksutskottet, som på det livligaste önskade att behålla Ranviken och använda det som skogsarbetaretorp, och då ville vi naturligtvis icke motsätta oss honom.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de beträffande förevarande punkt framkomna yrkandena propositioner, 1:o) på bifall till vad utskottet hemställt, samt 2:o) därpå att Kungl. Maj:ts framställning beträffande lägenheterna Ranviken samt Myggerud med Bränna skulle godkännas och utskottets hemställan i övrigt bifallas.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades den under 2:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 19—24 i föreliggande kungl. proposition.

Vad utskottet i avseende å dessa punkter hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland, samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. ifrågasatt omorganisation av riksdagsarbetet.

Föredrogs konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående omorganisation av riksdagsarbetet.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 244, av herr *Molin* i Dombäcksmark, hemställdes, att riksdagen för sin del (efter av konstitutionsutskottet utarbetat förslag) måtte omorganisera riksdagsarbetet genom förändringar i riksdagsordningen och därav påkallade ändringar i regeringsformen på sätt i motionen föreslagits.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Molins ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, bland andra, herr *Clason* i fråga om utskottets motivering.

Herr Clason: Det är nu tre år i rad som utskottet haft att behandla en motion av i huvudsak samma lydelse som den nu framlagda, och då jag i år liksom i fjol står antecknad som reservant mot utskottets motivering, skall jag be att få säga ett par ord rörande anledningen till denna anteckning. Jag har därmed visst icke velat giva tillkänna, att jag på något vis skulle omfatta motionärens alla olika ändringsförslag; tvärtom kan jag alls icke gilla det stora flertalet av dem. Men jag har icke kunnat dölja för mig, att riksdagsarbetet för närvarande i flera hänseenden är på ett otillfredsställande sätt anordnat; jag finner, att motionärens kritik således i vissa punkter har goda skäl för sig, och jag anser därför att man bör göra, vad som kan göras för att söka utfinna möjligheter till en förbättring. Jag har därför i utskottet i år liksom i fjol framställt det förslaget, att utskottet skulle ägna denna fråga en något närmare omprövning genom att inom sig utse delegerade för att undersöka sådana möjligheter, och åtminstone i fjol hade utskottet utan tvivel ganska

Ang. ifrågasatt omorganisation av riksdagsarbetet. (Forts.)

god tid därtill. Jag har visst icke varit övertygad om att en sådan utredning *genast* skulle kunna leda till något botemedel, men jag har trott, att den i varje fall skulle kunna påvisa, att vissa vägar av de föreslagna icke äro användbara, och att därigenom riktlinjerna i alla fall efterhand skulle kunna uppdragas för de vägar, efter vilka en reform på detta område borde kunna gå. Det har synts mig som om redan ett sådant resultat skulle ha varit av ett visst värde, och jag har icke kunnat underskriva utskottets ståndpunkt, då utskottet å ena sidan säger, att här föreligger en rad med missförhållanden, men å andra sidan icke vill göra det allra ringaste för att undersöka möjligheterna till deras avhjälpande. Att skriva till Kungl. Maj:t har jag däremot icke velat, förrän riksdagens medlemmar åtminstone i någon mån sökt själva utreda möjligheterna för en förbättring. Det skulle enligt min mening vara en inkompetensförklaring från riksdagens sida i fråga om dess egna angelägenheter, en inkompetensförklaring, som jag i en sak sådan som *denna* icke har velat vara med om.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 7 § 3 mom. i förordningen angående försäljning av vin och öl samt 13 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen.

Föredrogs bevillningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkande, nr 16, i anledning av väckta motioner om tillägg till 12 § i förordningen om bevillning av fast egendom samt av inkomst.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena i första kammaren, nr 64, av herr *Johannes Åkesson* och den andra i andra kammaren, nr 165, av herr *Jönsson* i Fridhill, hade motionärerna hemställt, att riksdagen behagade besluta följande tillägg till § 12 i förordningen om bevillning av inkomst:

Från utgörande av inkomstbevillning frikallas

— — — — — — — — — — — — — — — —

Bolag som enligt bestämmelserna i 12, 14 och 15 §§ av kungl. förordningen den 9 juni 1905 uteslutande har till ändamål att idka handel med brännvin.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Utskottet hade i föreliggande betänkande på åberopade grunder hemställt att förevarande motioner, I: 64, av herr Johannes Åkesson, och II: 165, av herr Jönsson i Fridhill, om tillägg till 12 § i förordningen om bevillning av fast egendom samt av inkomst, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Ollas A. Ericsson, K. A. Nilson, Jesperson, Jonsson* i Hökhult, *Elof Ljunggren, Petrén, Nilsson* i Kristianstad och *Johansson* i Uppmälby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 64 av herr Johannes Åkesson och II: 165 av herr Jönsson i Fridhill, ville med instämmande i motionernas syfte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalskattekommitterade att utreda, på vad sätt och under vilka former brännvinsbolagens kommunala skattskyldighet kunde upphöra.

Herr Åkesson, Johannes: Herr talman! Det var nästan med litet överraskning jag hörde, att denna fråga i dag skulle avgöras, men då jag är motionär i ärendet, anhåller jag att kortast möjligt få uttala några ord.

Det är visst en ren otur, som möter mig, då enligt vad jag hört det är den förseglade sedeln, som dikterat bevillningsutskottets beslut i frågan, och jag således har att räkna med att få utskottets ärade ordförande emot mig. Jag måste dock säga, att jag verkligen levde i den naiva tron, att den sak det här gällde skulle vara så tydlig och klar, att riksdagen på grund av den ståndpunkt den förut intagit, genast skulle vilja vara med om att rätta detta, som jag trodde vara ett förbiseende. Riksdagen har nämligen förut beslutat att frigöra kommuner, landsting och hushållningssällskap från ekonomiskt beroende av sprithandeln, då den tillförsäkrat staten all inkomst av denna rörelse. Detta var också enligt mitt förmenande ett särdeles gott beslut, men det lider av den svagheten, att det icke är konsekvent genomfört. Det är nämligen ett fåtal kommuner inom riket, om vilka utskottet nu säger, att det skulle »vålla kommunerna vissa svårigheter», om min motion skulle bifallas. Vad visar detta annat, än att de äro ekonomiskt beroende av sprithandeln? Och enligt min mening kommer detta beroende att ökas i mån som inkomsten av brännvins- och sprithandeln ökas. Men därtill kommer, att det ofta blir en tävlan kommunerna emellan för att komma i besittning av denna inkomst. Vem vill icke vara med om att vad på honom ankommer hjälpa till att bereda sin kommun inkomster. Jag vågar till och med påstå, att många kommuner gärna skulle vilja hava sprithandel inom sitt område bara av denna orsak. Det har också försports missnöje från vissa kommuner, då en närgränsande kommun, särskilt om denna är belägen på andra sidan länsgränsen, erhållit rättighet till sprithandel. Man har nämligen resonerat som så: »när den kommunen skall hava en sådan inkomst, varför kunna då ej vi få den?» Det är därför enligt min mening nödvändigt att konsekvent genomföra principen att ekonomiskt frigöra kommuner-

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

na från intresset av sprithandeln. Det är också därför jag vågat bringa denna fråga under kamrarnas prövning, och då har jag icke funnit annat sätt för dess lösning, än att rätt och slätt inrangera spritbolagen bland »fromma stiftelser» och genom riksdagens beslut befria dem från att erlägga bevillning. Jag tror, att detta är det enda sättet att åstadkomma rättelse. Nu säger utskottet, att man bör vänta, tills de sakkunnige för den kommunala beskattningen inkommit med sitt utlåtande. Jag menar däremot, att det hade varit bättre, om riksdagen nu sagt ifrån, hur denna fråga skall lösas.

Vad så beträffar den del av utskottets motiveing, som säger, att dessa kommuner, som hava sprithandel, »måste äga detta skatteobjekt på grund av de ökade utgifterna för polis och fattigvård», så är detta icke för mig övertygande. Man skulle ju nästan kunna tro, att utskottet är på det klara med att fattigdom är en följd av sprithantering, och jag måste till viss del giva dem rätt däri. Men nu är det så, att fattigdom på grund av sprit sträcker sig längre än till den kommun, som har sprithandel, då bolagen nämligen sälja sprit inom hela sitt kontrollområde, varför även inkomsten borde fördelas på det hela. Vad åter beträffar polisen, så, om denna skulle övervaka spritens verkningar överallt, kommer man lätt till den slutsatsen, att man behöver sprithandel i alla kommuner för att medelst inkomsten därav kunna avlöna polismannen. Jag vill dock icke med detta resonemang ha fastslagit, att detta är utskottets mening, men utskottets motivering ger nästan anledning att komma in på orätta vägar. Det finnes nog andra vägar att gå, men därom är nu icke tid att tala.

Ja, herr talman, på grund av vad jag sålunda anfört och vad jag tillåtit mig anföra i min motion, anhåller jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Ljunggren, Elof: Herr talman! Som synes av utskottets utlåtande, föreligger en reservation, vilken har undertecknats av hälften av utskottets ledamöter ifrån olika politiska partier och i vilken hemställes, att riksdagen måtte besluta att skriva till Kungl. Maj:t och med instämmande i motionernas syfte anhålla, »att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalskattekommitterade att utreda, på vad sätt och under vilka former brännvinsbolagens kommunala skattskyldighet må upphöra». Jag begärde ordet, herr talman, för att yrka bifall till denna reservation. I utskottet har tydligt framhållits, vilka följder det skulle ha, ifall spritbolagen såsom hittills skulle vara skattskyldiga till kommunerna. Det framhölls, att särskilt i Skåne flera, eller åtminstone några, av de spritbolag, som där finnas, ha bildats uteslutande av den anledningen, att man ansåg sig ha nytta av de inkomster, som kommunerna ifråga komme att vinna genom den skatt, som bolagen skulle betala. Det har också framhållits från andra sidan, att där man haft för avsikt

att nedlägga spritbolagen, hade denna skattskyldighet varit i vägen för det ifrågasatta nedläggandet. Såvitt jag förstår, är det på det sättet, att ifall riksdagen skulle bifalla antingen motionen eller denna skrivelse och den sedan skulle få åsyftad verkan, så skulle riksdagens beslut år 1913 bliva mera förverkligat, än vad eljest skulle vara förhållandet. Såvitt jag förstår, menade riksdagen då genom sitt beslut, att det genom kommunernas frigörelse från beroende av rusdrycksmedlen skulle göras möjligt för dem att besluta avlägsnandet av de spritbolag, som redan funnos. Det är ju alldeles givet, att detta beslut gick i rätt riktning, och jag har ständigt tagit för givet, att när riksdagen fattade det beslutet, så menade den också vad den sade, nämligen att den verkligen ville befria kommunerna ifrån detta beroende. Det finns dock åtskilligt beroende kvar, och en form av detta beroende är just dessa skattemedel. Jag skall be att få nämna, att exempelvis i en stad som Filipstad av 18,372 bevillningskronor kommo 1,682 på spritbolaget, d. v. s. ungefär tio procent. Det är alldeles klart, att ifall ett förslag där skulle framkomma att nedlägga spritbolaget, skulle man liksom utskottet nu gjort, resa motstånd däremot på grund av inkomsten för staden.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Jag skall be, herr talman, att också få anföra ett exempel norrifrån, från Luleå. För försäljningslokaler och hotellokaler där har Luleå under närmast föregående år haft omkring 30,000 kronor i inkomster, under det samma stad år 1915, då bolaget låg nere, endast hade en inkomst av 4,500 kronor. Det är ju således tydligt, att när Luleå förra året beslöt, att bolaget skulle fortsätta år 1916, hade man även dessa inkomster för ögonen, vilka möjligen drevo åtskilliga till att rösta för bolagets återupprättande. Stadens inkomstminskning av skatt och hyror genom brännvinsbolagets borttagande utgjorde inalles 35,575 kronor. Det är således även andra omständigheter som göra, att man icke kan besluta sig för nedläggandet av spritbolagen utom den kommunala skatten, nämligen de hyresmedel, som erhållas genom brännvinsbolagens lokaler och dylikt. Det kan också sägas, att det är ett annat skäl man anför, nämligen handelsomsättningen, d. v. s. att vederbörande landsbor icke gärna vilja resa in till de städer och handla där, i vilka man icke samtidigt får köpa brännvin, men det är en sak, som riksdagen icke kan fästa något avseende vid. Men beträffande just detta synes det mig, som om riksdagen i konsekvens med sitt förut fattade beslut gärna borde vara med om och bidraga till att uppnå ett mera fullständigt frigörande av städerna från beroende av rusdrycksmedlen.

Herr talman, jag ber således att få yrka bifall till den reservation, som här är framställd.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren, motionären, sade, att han var överraskad av

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

att det ärende, som nu föredragits, i dag skulle komma till avgörande. Jag tror, att man kan säga, att åtskilliga av kammarens ledamöter redan ha avlägsnat sig i tanke, att man icke skulle behandla annat än de ärenden, som bordlagts två gånger. Själv har jag icke ens tagit handlingarna med mig, då jag var övertygad om att detta ärende icke skulle komma till avgörande. Under sådana omständigheter, herr talman, skall jag be att få yrka bordläggning.

Friherre Fleming: Jag begärde just ordet för att yrka att ärendet måtte bordläggas.

Betänkandet bordlades ånyo.

Vid föredragning av bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid föredragning av bankoutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 27, angående tillfälligt tilläggsarvode åt förste deputeraden i riksgäldskontoret, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdets början avlämnade nådiga propositionen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flottans fartyg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 49 under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående förstärkning av arbetskrafterna hos kontrollstyrelsen;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffning av två motorbåtar för rekognoscering av militärleder m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.; samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande av den vetenskapsakademien tillhöriga fastigheten nr 5 i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm.

Herr *Magnusson, Gerhard* väckte en motion, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbanebyggnader i Norrland.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Neiglick* avgav en av honom m. fl. undertecknad motion nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet.

Herr *Asplund* väckte följande motioner:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 106, om anslag till bekostande av undersökning beträffande vissa malmfyndigheter å kronojord m. m.; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbanebyggnader i Norrland.

Dessa motioner föredrogos och hänvisades, nr 105 till lagutskottet, nr 106 till jordbruksutskottet och nr 107 till statsutskottet

---

Justerades sjutton protokollsutdrag för denna dag ävensom protokollet för den 8 i denna månad.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, vilka utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.